

ค่าใช้จ่ายในการศึกษา สำรทางกายภาพ และความหลากหลายทางชีวภาพ ของพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ ในพื้นที่แม่น้ำสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม

กรมทรัพยากรน้ำ แขวงพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

คู่มือการบริหารจัดการ พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

ลุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง

Department of
Water Resources

Ramsar site

ความโดดเด่นและเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุ่มน้ำ ลุ่มแม่น้ำสงคราม คือ มีระบบนิเวศหายาก ได้แก่ ป่าบุ่งป่าทามผืนใหญ่ที่สำคัญในเชิงความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพันธุ์ปลาน้ำจืด แหล่งประมงพื้นบ้าน และความมั่นคง ทางอาหารของคนในพื้นที่ ตลอดจนเป็นแหล่งอพยพเพื่อผสมพันธุ์วางไข่ของพันธุ์ปลาจากแม่น้ำโขงในช่วงฤดูน้ำหลาก

คู่มือการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

โครงการค่าใช้จ่ายในการศึกษา สำนวจทางกายภาพ และความหลากหลายทางชีวภาพ
ของพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ
ในพื้นที่แม่น้ำสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม
กรมทรัพยากรน้ำ แขวงพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

คู่มือการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
สารบัญรูป	ค
สารบัญตาราง	ง
1. บทนำ.....	1
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการจ้าง	2
1.3 เป้าหมายโครงการที่ต้องการจากที่ปรึกษา	3
1.4 พื้นที่ดำเนินการ.....	4
1.5 ขอบเขตการดำเนินการ.....	5
1.6 รายละเอียดของงาน	7
1.7 องค์ประกอบของคู่มือการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	12
2. คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ.....	13
3. อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ.....	13
4. ความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง	17
5. ประเด็นปัญหาของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง	21
5.1 ประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและป่าบึง-ป่าทาม	21
5.2 ประเด็นปัญหาด้านการบริหารจัดการขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ.....	21
5.3 ประเด็นปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ	21
5.4 ประเด็นปัญหาด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด (Wise-use)	22
5.5 ประเด็นปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ	22
6. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง	22
6.1 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ	22
6.2 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าบึงป่าทาม	22
6.3 แนวทางการบริหารจัดการขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ	23
6.4 แนวทางการบริหารจัดการน้ำเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ	23
6.5 แนวทางการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด (Wise-use)	25

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

6.5.1	แนวทางการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร และอุปโภค-บริโภค	25
6.5.2	แนวทางการใช้ประโยชน์เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการประมง.....	25
6.5.3	แนวทางการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม	25
6.6	แนวทางการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ	26
7.	การกำหนดขอบเขตการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland Zoning).....	26
7.1	การกำหนดขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง	26
7.2	แนวทางการดำเนินงานในแต่ละเขตพื้นที่.....	30
8.	กฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง .	31
8.1	กฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ	31
8.1.1	พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561	31
8.1.2	พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562	33
8.1.3	กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2565	34
8.1.4	มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ	36
8.2	กฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน	39
8.2.1	พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม	39
8.2.2	พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2562.....	45
9.	มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง	47
10.	แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม	56

สารบัญญรูป

หน้า

รูปที่ 1.4-1	สภาพทั่วไปของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามกลาง จังหวัดนครพนม	4
รูปที่ 4-1	ใบรับรองการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามกลาง เป็นแรมซาร์ไซต์ ลำดับที่ 2420.....	17
รูปที่ 4-2	ขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามกลางที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซต์	18
รูปที่ 7.1-1	พื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่กำหนดเป็นเขตคุ้มครอง (Protected Zone)	27
รูปที่ 7.1-2	การเรียงตัวของสังคมพืชในที่ราบน้ำท่วมถึง	28
รูปที่ 7.1-3	การกำหนดขอบเขตของเขตการจัดการ (Zoning) ของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงคราม กลาง	29

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 7.1-1	ขนาดพื้นที่ขอบเขตของเขตการจัดการแต่ละโซน 28
ตารางที่ 7.2-1	แนวทางการดำเนินงานในแต่ละเขตพื้นที่ 30
ตารางที่ 8.1-1	มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 วันที่ 12 พฤษภาคม 2558 และวันที่ 20 ธันวาคม 2565 36
ตารางที่ 9-1	มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง..... 48

คู่มือการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

1. บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - พ.ศ. 2580) ด้านที่ 4 การจัดการคุณภาพน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ กลยุทธ์ที่ 4 อนุรักษ์ฟื้นฟูแม่น้ําลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ รวมถึงพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งเป็นทรัพยากรน้ำสาธารณะตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

คำจำกัดความของพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) หมายถึง ที่ลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ชื้นแฉะ พรุ แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขัง หรือน้ำท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่ง และน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม รวมไปถึงชายฝั่งทะเล และที่ในทะเลในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดต่ำสุด มีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร โดยพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งอาศัยของทรัพยากรชีวภาพที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและระบบนิเวศที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ พืช สัตว์ที่เป็นดัชนีบ่งชี้ความมั่งคั่งในด้านทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย ทั้งยังเป็นพื้นที่รองรับน้ำและเก็บกักน้ำ ช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้ง และเป็นแหล่งอาหารและรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งในปัจจุบันพบว่า พื้นที่ชุ่มน้ำหลายแห่งเกิดการสูญหายและเสื่อมโทรมลงจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของมนุษย์โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้สถานการณ์ด้านความหลากหลายของจำนวนชนิดและจำนวนประชากรของพืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำมีแนวโน้มลดลง และอาจสูญหายไปจากระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ

ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศหรืออนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) เป็นลำดับที่ 110 ซึ่งพันธกรณีของอนุสัญญาฯ มีผลบังคับใช้วันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นความตกลงระหว่างรัฐบาล ที่กำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัยที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และยับยั้งการสูญหายของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลก โดยสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดและยั่งยืนเนื่องจากระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นระบบนิเวศหนึ่งของความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตทั้งของมนุษย์ พืช และสัตว์ โดยเฉพาะการเป็นแหล่งน้ำและแหล่งทรัพยากรที่มนุษย์สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ในปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) จำนวน 15 แห่ง

พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศเป็นลำดับที่ 2420 ของอนุสัญญาแรมซาร์ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2562 มีเนื้อที่ 34,381 ไร่ โดยเป็นแรมซาร์ไซต์ลำดับที่ 15 ของประเทศไทย ซึ่งมีขอบเขตเริ่มตั้งแต่ปากน้ำบ้านไชยบุรี ตำบลไชยบุรี อำเภอกำแพงแสน ไปจนถึงบ้านปากยาม ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ความยาว 92 กิโลเมตรจากปากแม่น้ำบริเวณบรรจบกับแม่น้ำโขง แม่น้ําสงครามตอนล่างมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง

มีลักษณะพิเศษ คือ ในฤดูฝนน้ำจะค่อยๆ ท่วมพื้นที่ลุ่มต่ำ และเมื่อถึงฤดูน้ำหลากจะกลายสภาพเป็นผืนทะเลสาบน้ำจืดกว้างใหญ่ครอบคลุมเป็นระยะเวลานานประมาณ 3-4 เดือน โดยน้ำหลากนี้เป็นอิทธิพลมาจากน้ำเหนือและน้ำจากลำน้ำโขงที่ไหลย้อนเข้ามาตามลำน้ำสงครามและลำน้ำย่อย ลักษณะดังกล่าวทำให้ลุ่มน้ำสงครามตอนล่างมีเอกลักษณ์เฉพาะทางธรรมชาติ คือ มีป่าชนิดต่างๆ ขึ้นอยู่ตามที่ราบน้ำท่วมถึงริมแม่น้ำและห้วยสาขาที่ทนต่อน้ำท่วมโดยเฉพาะป่าไผ่พื้นบ้าน ซึ่งชุมชนท้องถิ่นเรียกพื้นที่นี้ว่า “ป่าบุงป่าทาม” (Seasonally Flooded Forest) ซึ่งมีความหลากหลายของระบบนิเวศ เป็นตัวอย่างของพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะ มีคุณค่าและคุณประโยชน์ในด้านการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพันธุ์ปลาน้ำจืด เป็นแหล่งอพยพเพื่อผสมพันธุ์วางไข่ของพันธุ์ปลาจากแม่น้ำโขงในช่วงฤดูน้ำหลาก เป็นแหล่งทรัพยากรที่เลี้ยงดูชุมชนโดยรอบจากความหลากหลายทางชีวภาพ หรือความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในป่าบุงป่าทาม ลุ่มน้ำสงคราม จนสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและประเพณี นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งน้ำผิวดินให้แก่แหล่งน้ำโดยรอบ เป็นแหล่งน้ำใต้ดินที่สำคัญ เป็นพื้นที่รองรับน้ำท่วม ชะลอความรุนแรงการไหลบ่าของน้ำ (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยนครพนม, 2560) อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่างเผชิญกับภัยคุกคามด้านการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร ทำให้สารเคมีตกค้างในดินไหลลงสู่พื้นที่ชุ่มน้ำ การทำการประมงด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม การบุกรุกเพื่อถือครองบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำที่เพิ่มมากขึ้น และการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ โดยไม่รักษาสมดุลธรรมชาติ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2564) โดยภัยคุกคามดังกล่าวส่งผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ และการเกิดภาวะน้ำท่วม น้ำแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ตามมา

กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำในพื้นที่เขตรนอกเขตชลประทานรวมถึงการรักษาสมดุลระบบนิเวศและพื้นที่ชุ่มน้ำ ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ได้เล็งเห็นปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง จึงจำเป็นต้องดำเนินการศึกษาความเหมาะสมและออกแบบเบื้องต้น เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ จัดทำรายงานสถานภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ และ Ramsar Information Sheet ในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม ให้มีความสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมและเป็นที่ยอมรับของชุมชนและประชาชนในพื้นที่

1.2 วัตถุประสงค์ของการจ้าง

กรมทรัพยากรน้ำมีความประสงค์ที่จะจ้างที่ปรึกษาสำรวจทางกายภาพ และความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ ในพื้นที่แม่น้ําสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลสถานภาพพื้นที่ ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนมโดยรวบรวมจากผลการศึกษาที่ผ่านมา และสำรวจสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำ ทางด้านทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การให้บริการทางระบบนิเวศ และการใช้ประโยชน์จาก พื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ จัดทำรายงานสถานภาพของพื้นที่ ชุ่มน้ำและ Ramsar Information Sheet

2) เพื่อจัดทำแผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง โดยบูรณาการแผนฯ ให้สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนพัฒนาจังหวัดนครพนม และแผนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

3) เพื่อจัดทำรายงานการศึกษาความเหมาะสม โครงการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ให้มีความสมดุลและยั่งยืน จำนวน 1 โครงการ

4) เพื่อสำรวจและออกแบบโครงการที่ได้รับการคัดเลือกในขั้นตอนการจัดทำรายงานแผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง จำนวน 1 โครงการ พร้อมการจัดทำเอกสารประมาณราคาก่อสร้าง เอกสารประกอบการของบประมาณ เอกสารประกวดราคาจ้างก่อสร้าง

1.3 เป้าหมายโครงการที่ต้องการจากที่ปรึกษา

เป้าหมายของโครงการต้องประกอบด้วยผลการดำเนินการ ดังนี้

1) รายงานสถานภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ประกอบด้วย ข้อมูลทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การให้บริการทางระบบนิเวศ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ

2) รายงานแผนหลัก การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ประกอบด้วย

2.1) ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุ และกรอบแนวคิด (Conceptual Design Plan) ในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง รวมทั้งแนวทางการป้องกันแก้ไขและบรรเทาปัญหา และการบริหารจัดการพื้นที่ตามสภาพปัญหา

2.2) รายงานผลการกำหนดเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland zoning)

2.3) แผนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง

2.4) แผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่างจังหวัดนครพนม ระยะ 20 ปี

2.5) ผลการคัดเลือกแนวทางการป้องกันแก้ไขและบรรเทาปัญหา และการบริหารจัดการพื้นที่ตามสภาพปัญหาที่จะนำไปทำการศึกษาต่อไปในขั้นตอนการศึกษาความเหมาะสม จำนวน 1 โครงการ เพื่อการวางโครงการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ให้มีความสมดุลและยั่งยืน

3) รายงานการศึกษาความเหมาะสม โครงการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ประกอบด้วย

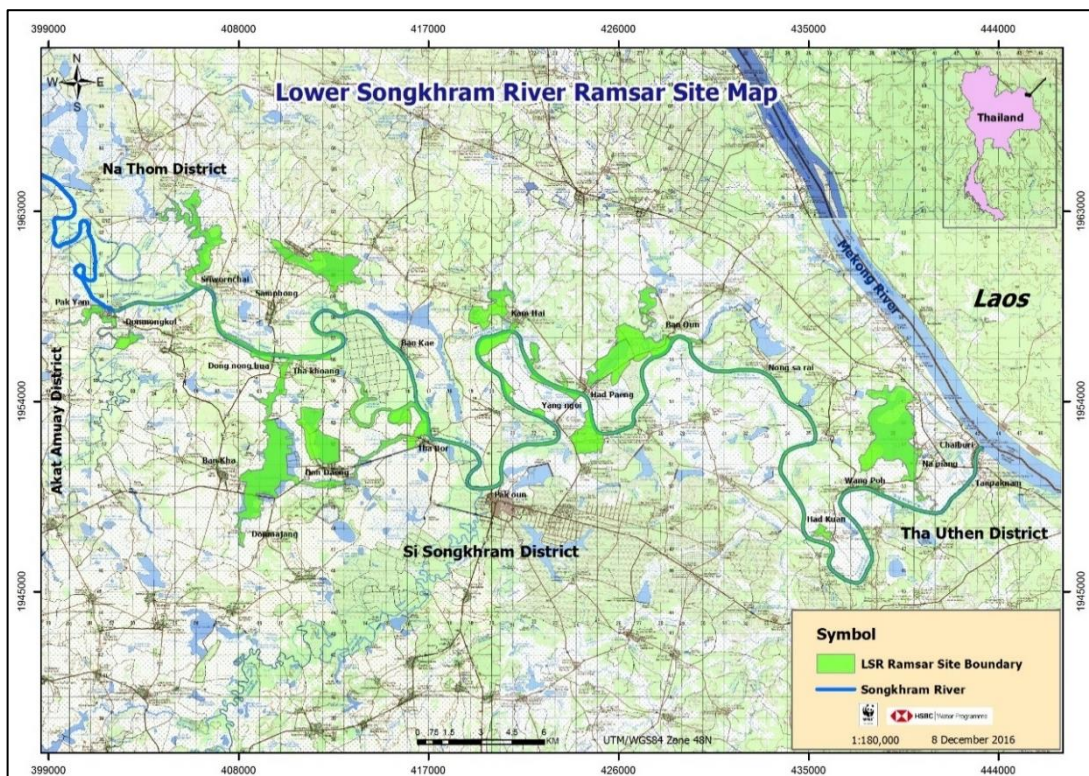
3.1) ผลการศึกษาความเหมาะสมด้านวิศวกรรม สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐศาสตร์ของโครงการที่ได้รับการคัดเลือกในขั้นตอนการจัดทำรายงานแผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง จำนวน 1 โครงการ

- 3.2) ฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ของพื้นที่
- 3.3) จัดทำแผนที่พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland mapping)
- 3.4) จัดทำวีดิทัศน์ ประกอบความเข้าใจโครงการฯ
- 3.5) การประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางโครงการแก้ไขปัญา

4) ผลการสำรวจและออกแบบ โดยจัดทำแบบรายละเอียดแผนที่ภูมิประเทศ พร้อมการออกแบบรายละเอียดโครงการที่ทำการศึกษาคความเหมาะสม จำนวน 1 โครงการ โดยจัดทำแบบรูปรายการ (Detail Design) ตามมาตรฐานกรมทรัพยากรน้ำ พร้อมเอกสารประมาณราคาค่าก่อสร้าง แหล่งที่มาของราคาวัสดุก่อสร้าง ค่าแรง และราคาต่อหน่วย ข้อกำหนดและเอกสารรายการคำนวณทุกด้าน รวมทั้งเอกสารประกวดราคาจ้างก่อสร้าง

1.4 พื้นที่ดำเนินการ

ครอบคลุมพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง ครอบคลุมพื้นที่ 34,381 ไร่ ดังแสดงขอบเขตและพื้นที่ดังรูปที่ 1.4-1

รูปที่ 1.4-1 สภาพทั่วไปของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม

1.5 ขอบเขตการดำเนินการ

ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

1) ทบทวนการศึกษา ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผลการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจ้างครั้งนี้ รวมทั้งทบทวนสภาพปัญหาและศักยภาพด้านระบบนิเวศ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในพื้นที่

2) รวบรวมข้อมูลภูมิสารสนเทศที่ดิน ในขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง โดยรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครพนม กรมธนารักษ์ เป็นต้น

3) สำรวจทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อจัดทำรายงานสถานภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ประกอบด้วย ข้อมูลทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางชีวภาพ การให้บริการทางระบบนิเวศ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ

4) จัดทำรายงานแผนหลัก เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ให้มีความสมดุลและยั่งยืน โดยนำเสนอผลการศึกษากับปัญหา สาเหตุ และกรอบแนวคิด (Conceptual Design Plan) ในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง รวมทั้งการป้องกัน แก้ไขและบรรเทาปัญหา และการบริหารจัดการพื้นที่ตามสภาพปัญหา

5) รวบรวมข้อมูลสำรวจภูมิประเทศ ที่ปรึกษาจะต้องรวบรวม และสำรวจสภาพภูมิประเทศพื้นที่ดำเนินการศึกษา และ/หรือพื้นที่ที่เป็นประโยชน์เพิ่มเติม เพื่อประกอบการศึกษา และออกแบบตามขอบเขตของการศึกษา ทั้งนี้งานสำรวจต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่หน่วยงานราชการใช้อยู่ หรือที่ทันสมัยกว่า เช่น การสำรวจทางน้ำ (Hydrographic Survey) ด้วยเครื่องมือสำรวจความลึก (Echo Sounder) การจัดทำแผนที่จากอากาศยานไร้คนขับ (UAV Mapping) ให้เป็นไปตามมาตรฐานการสำรวจด้วยอากาศยานไร้คนขับหรือดีกว่า เป็นต้น โดยผลการรวบรวมและการสำรวจข้อมูล อย่างน้อยต้องประกอบด้วย แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินและสภาพปัญหา ลักษณะชั้นดินและชนิดของดิน และแผนที่แสดงลักษณะทางอุทกศาสตร์ของแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง และแนวเขตทางน้ำโดยการสำรวจภาคสนามประกอบการดำเนินงาน เพื่อจัดทำข้อมูล รูปตัดลำน้ำ ความลาดชัน หนอง บึง แหล่งน้ำ ฯลฯ ในพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมทั้งจัดทำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการดำเนินการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กรมทรัพยากรน้ำเห็นชอบ

6) พัฒนาแบบจำลองคณิตศาสตร์ เพื่อจัดทำสมดุลน้ำ และชลศาสตร์การไหล พร้อมทั้งขอบเขตน้ำโดยสังเขปของพื้นที่ ให้เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือตามหลักวิชาการ อย่างน้อยต้องแสดงผลการศึกษาประกอบด้วย ข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลเรื่องสมดุลน้ำ พื้นที่รับน้ำฝน ปริมาณน้ำต้นทุน ความต้องการใช้น้ำ การขาดแคลนน้ำ พฤติกรรมการไหลของน้ำในแต่ละเดือน ความสามารถในการไหล การระบายน้ำ การกักเก็บน้ำ (ให้ครอบคลุมระดับน้ำต่ำสุดในช่วงฤดูแล้งและระดับน้ำสูงสุดในช่วงฤดูฝน) การใช้ประโยชน์ การรักษา ระบบนิเวศ ความสามารถในการต่อเชื่อมโครงข่ายลำน้ำและทางน้ำในแต่ละฤดูเมื่อมีโครงการและไม่มีโครงการ

7) จัดทำกรอบแนวคิด (Conceptual Design Plan) การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง โดยที่ปรึกษาต้องรวบรวมและแสดงผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องในแผนที่ผังกรอบความคิด หลักเกณฑ์ มาตรการ และวิธีการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อใช้ประกอบการมี

ส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องแสดงผล และ/หรือ นำเสนอแผนที่ผังกรอบความคิด ให้ง่ายต่อความเข้าใจในรูปแบบการพัฒนาโครงการตามหลักวิชาการที่ได้ศึกษาไว้ และใช้แผนที่ผังกรอบความคิดในการศึกษาสำรวจ ออกแบบ ขึ้นต่อไป

8) **จัดทำวิทัศน์** สำหรับการประชาสัมพันธ์โครงการความยาวประมาณ 10 นาที นำเสนอผล การศึกษาในภาพรวม และแนวทางในการบริหารจัดการ การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ในลักษณะ computer graphic animation (3D) ร่วมกับการถ่ายภาพมุมสูง ของพื้นที่ในสภาพปัจจุบัน

9) **จัดทำรายงานการศึกษาความเหมาะสม** ของโครงการที่ได้รับการคัดเลือกในขั้นตอนการจัดทำ รายงานแผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง จำนวน 1 โครงการ โดยทำการออกแบบและประมาณราคา และศึกษาความเหมาะสมด้านวิศวกรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐศาสตร์ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาทุกปัจจัยทั้งด้านการลงทุนที่เหมาะสม ด้านเศรษฐศาสตร์และการเงิน วิธีการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงาน ผลตอบแทนทางด้านเศรษฐศาสตร์ ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อการพัฒนาโครงการ ข้อจำกัดด้านการปฏิบัติงาน และผลกระทบอื่น ๆ พร้อม เสนอแนวทางป้องกัน แก้ไข และบรรเทา รวมทั้งศึกษาและคัดเลือกแนวทางที่เหมาะสมตามลักษณะของการ ป้องกัน แก้ไข และบรรเทาปัญหาในแต่ละแนวทาง

10) **จัดทำรายงานสถานภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง** ประกอบด้วย ข้อมูล ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การให้บริการทางระบบนิเวศ และการใช้ ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ และจัดทำ Ramsar Information Sheet

11) **จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)** สำหรับการศึกษาครั้งนี้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย จะต้องมีการสร้างและองค์ประกอบของงาน ฐานข้อมูลจะต้องเข้ากันได้กับระบบฐานข้อมูลที่กรมทรัพยากร น้ำมีอยู่แล้วหรือยึดถือรูปแบบมาตรฐานข้อมูลที่กรมทรัพยากรน้ำกำหนด ซึ่งจะต้องมีรายละเอียดฐานข้อมูล ครบถ้วนตามผลการศึกษา

12) **จัดทำแผนงานและการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน** ตามระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตั้งแต่เริ่มต้นจน สิ้นสุดการศึกษาโครงการ โดยให้มีผลต่อประชาชนกลุ่มต่างๆ รวมทั้งนักวิชาการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เข้าใจการดำเนินงานโครงการอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง อีกทั้งเพื่อให้การดำเนินงานโครงการได้รับความ ร่วมมือและได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ และประชาชนในทุกระดับ ทำให้สามารถดำเนินการ ในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ตามแผนให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

13) **สำรวจ ออกแบบ** พร้อมจัดทำแบบรายละเอียด ประมาณราคาค่าก่อสร้าง เอกสารประกอบการ ของงบประมาณ เอกสารประกวดราคาค่าก่อสร้าง ของโครงการที่ได้รับการคัดเลือกในขั้นตอนการจัดทำรายงาน แผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง จำนวน 1 โครงการ

14) **คู่มือการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ** ประกอบด้วย คู่มือการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของ ประชาชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่

1.6 รายละเอียดของงาน

1) ทบทวนการศึกษาและการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรึกษาต้องดำเนินการอย่างน้อย ดังนี้

1.1) รวบรวมและทบทวนข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง รวมถึงพื้นที่ป่าบึงป่าทาม และพื้นที่เกี่ยวข้องในระบบลุ่มน้ำ ข้อมูลตุ-อุทกวิทยา ลักษณะชั้นดินและชนิดของดิน สภาพแหล่งน้ำ ทางน้ำ ความต้องการใช้น้ำ การใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพการเกษตร โครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่เกี่ยวข้อง การรักษาระบบนิเวศของแม่น้ําคคุณภาพน้ำ การป้องกันน้ำท่วม ภัยแล้ง การเตือนภัย ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยว ฯลฯ

1.2) ทบทวนสภาพปัญหา และภัยคุกคามในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง เช่น ปัญหาด้านคุณภาพน้ำ การทำประมงด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม น้ำท่วม ภัยแล้ง การบุกรุกเพื่อถือครองบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์โดยขาดการรักษาสมดุลธรรมชาติ ฯลฯ

1.3) ทบทวนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 แผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี แผนงานโครงการทั้งในอดีตและปัจจุบันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

2) รวบรวมข้อมูลกรรมสิทธิ์แปลงที่ดิน ในขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง โดยรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครพนม กรมธนารักษ์ เป็นต้น และจัดทำฐานข้อมูลกรรมสิทธิ์แปลงที่ดินในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง

3) สํารวจทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อจัดทำรายงานสถานภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง ประกอบด้วยข้อมูลอย่างน้อยดังนี้

3.1) ทรัพยากรทางกายภาพ เช่น ทรัพยากรดิน อุทกธรณีวิทยา คุณภาพน้ำ เป็นต้น

3.2) ทรัพยากรทางชีวภาพ เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า ปลา แพลงก์ตอน สัตว์หน้าดิน เป็นต้น

3.3) การให้บริการทางระบบนิเวศ เช่น การเป็นแหล่งน้ำใช้ เป็นแหล่งอาหารและรายได้ให้แก่ชุมชนโดยรอบ การป้องกันและบรรเทาภัยน้ำท่วม เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของสัตว์ เป็นต้น

3.4) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยทำแบบสอบถามครัวเรือนโดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง เช่น การหาปลา การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การใช้น้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น รวมถึงรายได้ที่ได้รับจากการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำ

4) จัดทำรายงานแผนหลัก การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง ที่ปรึกษาต้องดำเนินการ ศึกษา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในด้านต่าง ๆ เชิงพื้นที่ และเสนอวิธีแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยดำเนินการอย่างน้อย ดังนี้

4.1) ด้านทรัพยากรทางกายภาพ ให้มีความครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการดิน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คุณภาพน้ำ ฯลฯ

4.2) ด้านทรัพยากรทางชีวภาพและระบบนิเวศ ให้มีความครอบคลุมทั้งระบบนิเวศป่าไม้ ป่าบุงป่าทาม สัตว์ป่า สัตว์น้ำ แพลงก์ตอน สัตว์หน้าดิน และระบบนิเวศอื่นที่มีความสำคัญในพื้นที่ชุ่มน้ำ แม่น้ำสงครามตอนล่าง

4.3) ด้านการบริหารจัดการขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง การใช้ประโยชน์ที่ดิน การครอบครองที่ดินของราษฎร พื้นที่สาธารณะประโยชน์ ปัญหาการบุกรุกเพื่อถือครองบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นต้น

4.4) รวบรวม วิเคราะห์ ข้อมูลสภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำฝน ปริมาณน้ำท่า น้ำนองสูงสุด การตกตะกอนการกัดเซาะ ความต้องการใช้น้ำ ลักษณะชั้นดินและชนิดของดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเกษตร การประมงสภาพอุตุนิยมวิทยา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การสัญจรทางน้ำ การเดินเรือ ปริมาณจราจรทางน้ำ และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.5) สำรวจ ตรวจสอบ วิเคราะห์ ประเมิน ปริมาณการไหล ทิศทางการไหล พร้อมระบุพิกัด ตำแหน่งขอบเขตที่เกิดพื้นที่น้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย ฯลฯ ขนาดความรุนแรงของปัญหา สาเหตุการเกิด แนวทางการแก้ไขโดยลงตำแหน่ง พิกัด ตำแหน่งที่ตั้ง บนแผนที่ Google Earth หรือแพลตฟอร์มอื่น ๆ ที่เหมาะสม

4.6) สรุปรายงานผลการศึกษารายงานแผนการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ตามสภาพปัญหา และแนวทางการป้องกันแก้ไขและบรรเทาปัญหา โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5) **รวบรวมข้อมูลสำรวจภูมิประเทศ** ที่ปรึกษาจะต้องรวบรวม และสำรวจสภาพภูมิประเทศ พื้นที่ดำเนินการศึกษา และ/หรือพื้นที่ที่เป็นประโยชน์เพิ่มเติม เพื่อประกอบการศึกษา และออกแบบตามขอบเขตของการศึกษา ทั้งนี้งานสำรวจต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่หน่วยงานราชการใช้อยู่ หรือที่ทันสมัยกว่า เช่น การสำรวจทางน้ำ (Hydrographic Survey) ด้วยเครื่องมือสำรวจความลึก (Echo Sounder) การจัดทำแผนที่จากอากาศยานไร้คนขับ (UAV Mapping) ให้เป็นไปตามมาตรฐานการสำรวจด้วยอากาศยานไร้คนขับหรือดีกว่า เป็นต้น โดยผลการรวบรวมและการสำรวจข้อมูล อย่างน้อยต้องประกอบด้วย แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินและสภาพปัญหา ลักษณะชั้นดินและชนิดของดิน และแผนที่แสดงลักษณะทางอุทกศาสตร์ของแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง และแนวเขตทางน้ำโดยการสำรวจภาคสนามประกอบการดำเนินงานเพื่อจัดทำข้อมูล รูปตัดลำน้ำ ความลาดชัน หนอง บึง แหล่งน้ำ ฯลฯ ในพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมทั้งจัดทำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการดำเนินการ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กรมทรัพยากรน้ำเห็นชอบ

6) **พัฒนาแบบจำลองทางคณิตศาสตร์** ด้านสมดุลน้ำ และชลศาสตร์การไหล พร้อมทั้งขอบเขตน้ำโดยสังเขปของพื้นที่ โดยรวมถึงการทดสอบ (Calibration) และตรวจสอบ (Validation) แบบจำลองคณิตศาสตร์ให้เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือตามหลักวิชาการ อย่างน้อยต้องแสดงผลการศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลเรื่องสมดุลน้ำ พื้นที่รับน้ำฝน ปริมาณน้ำต้นทุน ความต้องการใช้น้ำ การขาดแคลนน้ำ พฤติกรรมการไหลของน้ำในแต่ละเดือน ความสามารถในการไหล การระบาย การกักเก็บน้ำ (ให้ครอบคลุมระดับน้ำต่ำสุดในช่วงฤดูแล้งและระดับน้ำสูงสุดในช่วงฤดูฝน) การใช้ประโยชน์ การรักษาระบบนิเวศ ความสามารถในการต่อเชื่อมโครงข่ายลำน้ำและทางน้ำในแต่ละฤดู เมื่อมีโครงการและไม่มีโครงการ

7) **จัดทำกรอบแนวคิด (Conceptual Design Plan)** การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง โดยที่ปรึกษาต้องรวบรวมและแสดงผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องในแผนที่ผังกรอบความคิด เพื่อใช้ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องแสดงผล และ/หรือ นำเสนอแผนที่ผังกรอบความคิดให้ฝ่ายต่อความเข้าใจในรูปแบบการพัฒนาโครงการตามหลักวิชาการที่ได้ศึกษาไว้ และใช้แผนที่ผังกรอบความคิดในการศึกษาสำรวจ ออกแบบ ขั้นต่อไป

8) **จัดทำวิทัศน์** สำหรับการประชาสัมพันธ์โครงการความยาวประมาณ 10 นาที นำเสนอผลการศึกษาในภาพรวม และแนวทางในการบริหารจัดการ การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ในลักษณะ computer graphic animation (3D) ร่วมกับการถ่ายภาพมุมสูงของพื้นที่ในสภาพปัจจุบัน

9) **จัดทำรายงานการศึกษาความเหมาะสม** ของโครงการที่ได้รับการคัดเลือกในขั้นตอนการจัดทำรายงานแผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง จำนวน 1 โครงการ โดยทำการออกแบบและประมาณราคา และศึกษาความเหมาะสมด้านวิศวกรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐศาสตร์ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาทุกปัจจัยทั้งด้านการลงทุนที่เหมาะสม ด้านเศรษฐศาสตร์และการเงิน วิธีการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงาน ผลตอบแทนทางด้านเศรษฐศาสตร์ ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อการพัฒนาโครงการ ข้อจำกัดด้านการปฏิบัติงาน และผลกระทบอื่น ๆ พร้อมเสนอแนวทางป้องกัน แก้ไข และบรรเทา รวมทั้งศึกษาและคัดเลือกแนวทางที่เหมาะสมตามลักษณะของการป้องกัน แก้ไข และบรรเทาปัญหาในแต่ละแนวทาง โดยที่ปรึกษาต้องดำเนินการอย่างน้อยดังนี้

9.1) รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้ประกอบการศึกษาอย่างน้อยจะต้องครอบคลุมถึงหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้ ที่ตั้งและอาณาเขตพื้นที่ดำเนินการ สภาพปัญหาในพื้นที่ดำเนินการ สภาพภูมิประเทศสภาพภูมิอากาศ สภาพอุทกวิทยา สถานภาพปัจจุบันของทางน้ำ หนอง บึง และศักยภาพของการพัฒนา สภาพน้ำท่วม ปริมาณน้ำ ระดับการท่วม พื้นที่การท่วม ระยะเวลาการท่วม เปรียบเทียบก่อนและหลังมีโครงการ สภาพน้ำแล้ง ปริมาณ ระดับน้ำ ระดับการแล้ง พื้นที่การแล้ง จำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบ ระยะเวลาที่ได้รับผลกระทบเปรียบเทียบก่อนและหลังมีโครงการ การถือครองที่ดิน สภาพทางธรณีวิทยา สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน การสัญจรทางน้ำ การเดินเรือ ปริมาณจราจรทางน้ำ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

9.2) การศึกษาทางวิชาการ ที่ปรึกษาจะต้องนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมและผลการสำรวจในสนามไปใช้ในการวิเคราะห์ศึกษาด้านต่าง ๆ ในหัวข้อต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- (1) การศึกษาทางด้านอุทกนิยมนิเวศวิทยา อุทกวิทยา สภาพการไหลของน้ำ การเกิดน้ำหลาก การขาดแคลนน้ำ การตกตะกอน การกัดเซาะ
- (2) ชนิดของดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน การบุกรุกพื้นที่ป่า การศึกษาทางปฐพีกลศาสตร์ธรณีวิทยา วัสดุก่อสร้าง อุทกธรณีวิทยา เศรษฐกิจ สังคม การสัญจรทางน้ำ การเดินเรือ ปริมาณจราจรทางน้ำ การเกษตร ศึกษาจัดทำแผนการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรในลักษณะการบูรณาการการประมง และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง

(3) การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านคุณภาพน้ำ ปัญหาการทำประมงด้วยวิธีที่ไม่เหมาะสม ฯลฯ ทั้งนี้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมให้ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด มติคณะรัฐมนตรี ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) รวมทั้งจัดทำมาตรการเพื่อลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินโครงการ

(4) การศึกษาประเภท ขนาดและตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสม เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่โดยมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างและไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง

(5) ศึกษาประเภทอุปกรณ์ เครื่องมือ พลังงานทางเลือก ตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสม และรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการติดตาม ตรวจสอบ วิเคราะห์ ควบคุม เช่น ตรวจสอบระดับน้ำในพื้นที่เพื่อการบริหารจัดการ หรือการเตือนภัย เป็นต้น

(6) การออกแบบเบื้องต้นและจัดทำประมาณราคาก่อสร้างโครงการ พร้อมแสดงที่มาของราคาต่อหน่วย

(7) การวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงการทางด้านเศรษฐศาสตร์การเงินและการลงทุนแผนการลงทุนของโครงการ โดยใช้ตัวชี้วัดต่าง ๆ เช่น มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value หรือ NPV) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (B/C ratio) อัตราผลตอบแทนโครงการ (Internal Rate of Return หรือ IRR) การทดสอบความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis) เป็นต้น

10) จัดทำรายงานสถานภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง ประกอบด้วย ข้อมูลทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การให้บริการทางระบบนิเวศ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ และจัดทำ Ramsar Information Sheet

11) จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ที่ปรึกษาจะต้องจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ต้องมีประสิทธิภาพ โดยฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์จะต้องออกแบบให้เป็นฐานข้อมูลหลัก ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกลุ่มข้อมูลต่าง ๆ ได้โดยทำการจัดระเบียบข้อมูลให้อยู่ในรูปตารางที่เหมาะสม ซึ่งฐานข้อมูลจะถูกเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันด้วยรหัสของกลุ่มข้อมูล ได้แก่ รหัสลุ่มน้ำ รหัสจังหวัด รหัสอำเภอ รหัสตำบล รหัสหมู่บ้าน และรหัสโครงการ เป็นต้นที่สามารถเรียกใช้หรือแก้ไขปรับปรุงฐานข้อมูลประเภทแผนที่ที่ใช้ในโปรแกรมด้านสารสนเทศภูมิศาสตร์ได้โดยตรง โดยจะต้องมีโครงสร้างและองค์ประกอบของงาน ฐานข้อมูลจะต้องเข้ากันได้กับระบบฐานข้อมูลที่ยกรมทรัพยากรน้ำมีอยู่แล้ว ประกอบด้วยกลุ่มชั้นข้อมูลดังนี้ กลุ่มชั้นข้อมูลการบริหาร/การปกครอง กลุ่มชั้นข้อมูลภูมิประเทศ กลุ่มชั้นข้อมูลทรัพยากรน้ำ กลุ่มชั้นข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค กลุ่มชั้นข้อมูลธรณีวิทยา กลุ่มชั้นข้อมูลทรัพยากรดิน กลุ่มชั้นข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ กลุ่มชั้นข้อมูลสภาพปัญหาในพื้นที่ กลุ่มชั้นข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มชั้นข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยธรรมชาติ กลุ่มชั้นข้อมูลลักษณะภูมิอากาศ กลุ่มชั้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/สิ่งแวดล้อม และศิลปกรรม กลุ่มชั้นข้อมูลด้านแหล่งน้ำ เป็นต้น

12) การมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ปรึกษาต้องศึกษาและจัดทำแผนงานและการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 จะต้องศึกษาวางแผนและดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการในเชิงรุก ควบคู่ไปกับการศึกษาและการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ของโครงการโดยใช้สื่อและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ตามความเหมาะสม และ

ในช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยให้มีผลทั้งในระดับจังหวัดและมีผลต่อประชาชนกลุ่มต่างๆ รวมทั้งนักวิชาการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เข้าใจการดำเนินงานโครงการอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง อีกทั้งเพื่อให้การดำเนินงานโครงการได้รับความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ และประชาชนในทุกระดับ ทำให้สามารถดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ตามแผนให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ระหว่างดำเนินการศึกษา ที่ปรึกษาจะต้องจัดให้มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการในพื้นที่ดำเนินการและพื้นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

12.1) จัดประชุมปฐมนิเทศโครงการ 1 ครั้ง หลังจากที่ได้รับรายงานการเริ่มงาน (Inception report) โดยผู้ร่วมประชุมอย่างน้อยประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะอนุกรรมการลุ่มน้ำ ผู้แทนกลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มอนุรักษ์ นักวิชาการอิสระ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้เพื่อบรรณและประชาสัมพันธ์โครงการ โดยรวมไม่น้อยกว่า 100 ราย

12.2) จัดประชุมในระดับพื้นที่ ไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง ในขั้นตอนการจัดทำแผนผังกรอบความคิด ฯ โดยผู้ร่วมประชุมอย่างน้อยประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่นั้นๆ เป็นหลัก และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อชี้แจงรายงาน และรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม โดยรวมไม่น้อยกว่า 150 ราย

12.3) จัดประชุมปัจฉิมนิเทศโครงการ 1 ครั้ง หลังจากที่ได้รับผลการศึกษาโครงการแล้วเสร็จโดยผู้ร่วมประชุมอย่างน้อยประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะอนุกรรมการลุ่มน้ำ ผู้แทนกลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มอนุรักษ์ นักวิชาการอิสระ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้ เพื่อเสนอผลการศึกษาโครงการ โดยรวมไม่น้อยกว่า 100 ราย

13) การสำรวจและออกแบบพร้อมจัดทำเอกสารประกวดราคาก่อสร้าง ของโครงการที่ได้รับการคัดเลือกในขั้นตอนการจัดทำรายงานแผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง จำนวน 1 โครงการ โดยรายละเอียดการสำรวจ ออกแบบ การจัดทำแบบแปลนจัดทำและการจัดทำเอกสารประกวดราคาก่อสร้าง ให้เป็นไปตามที่กรมทรัพยากรน้ำกำหนด

13.1) สำรวจ ออกแบบ พร้อมจัดทำแบบก่อสร้าง (Construction Drawing of Bidding) และรายการประกอบแบบ (Specification) ประมาณราคาก่อสร้าง เอกสารประกอบของงบประมาณ เอกสารประกวดราคาโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่โครงการที่ได้รับการคัดเลือก ให้มีความสมดุลและยั่งยืนและประชาชนในพื้นที่ให้การยอมรับ โดยที่ปรึกษาจะต้องจัดทำเอกสารประกวดราคาและเอกสารประกอบของงบประมาณ เพื่อให้กรมทรัพยากรน้ำมีความพร้อมสามารถยื่นขอสนับสนุนงบประมาณดำเนินการในขั้นถัดไปได้

โดยจัดทำแบบสำรวจภูมิประเทศ แบบแสดงลักษณะชั้นดินของพื้นที่โครงการที่ได้รับการคัดเลือก แบบก่อสร้าง (Construction Drawing of Bidding) และรายการประกอบแบบ (Specification) ตามมาตรฐานกรมทรัพยากรน้ำ พร้อมการออกแบบรายละเอียดโครงการ จากการจัดลำดับความสำคัญของโครงการเอกสารประมาณราคา ค่าก่อสร้าง พร้อมแสดงที่มาของราคาต่อหน่วยแหล่งที่มาของราคาราคาวัสดุก่อสร้างและค่าแรงข้อกำหนดและเอกสารรายการคำนวณทุกด้าน รวมทั้งเอกสารประกวดราคาจ้างก่อสร้างโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่โครงการที่ได้รับการคัดเลือก

13.2) จัดทำรายงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายงานการสำรวจภูมิประเทศ รายงานการสำรวจและทดสอบทางปฐพีกลศาสตร์ สํารวจแหล่งวัสดุและทดสอบวัสดุก่อสร้าง รายงานเกณฑ์การออกแบบ รายงานการออกแบบรายงานเกณฑ์การประมาณราคาค่าก่อสร้าง รายงานการประมาณราคาค่าก่อสร้าง เป็นไปตามหลักเกณฑ์การคํานวณราคากลางของกรมบัญชีกลาง แบบสำรวจภูมิประเทศ แบบแสดงลักษณะชั้นดินของพื้นที่โครงการที่ได้รับการคัดเลือก แบบก่อสร้าง (Construction Drawing of Bidding) และรายการประกอบแบบ (Specification) เอกสารประกวดราคาจ้างก่อสร้าง เอกสารประกอบการของบประมาณ แนวทางการจัดการมูลดิน (ถ้ามี) ที่ไม่มีผลกระทบด้านกรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นต้น ทั้งนี้ให้เป็นไปตามแบบฟอร์มที่กรมทรัพยากรน้ำกำหนด

14) คู่มือการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ประกอบด้วย คู่มือบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของประชาชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่

1.7 องค์ประกอบของคู่มือการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

คู่มือการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ประกอบด้วย เนื้อหา 10 หัวข้อ ดังนี้

1. **บทนำ** กล่าวถึง หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของโครงการ เป้าหมายของโครงการ พื้นที่ดำเนินการ ขอบเขตการดำเนินการ และรายละเอียดของโครงการ
2. **คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ** กล่าวถึง บริการจากระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ecosystem Services) ซึ่งเป็นประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับทั้งโดยตรงและทางอ้อมจากการทำหน้าที่ของระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ
3. **อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ** กล่าวถึง ความเป็นมา และพันธกรณีที่สำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ
4. **ความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง** กล่าวถึง ความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง ตามเกณฑ์ของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ
5. **ประเด็นปัญหาของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง** กล่าวถึง ประเด็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงคราม
6. **แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง** กล่าวถึง แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่างที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา
7. **การกำหนดขอบเขตการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland Zoning)** กล่าวถึง การกำหนดขอบเขตการจัดการ (Zone) ในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง และแนวทางการดำเนินงานในแต่ละเขต
8. **กฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง**
9. **มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง**
10. **แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม**

2. คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ

“พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland)” หมายถึง ที่ลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ขึ้นและ พรุ แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขัง หรือน้ำท่วมอยู่ถาวร หรือชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งหรือน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อยหรือน้ำเค็ม รวมไปถึงชายฝั่งทะเล และที่ในทะเล ในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดต่ำสุด มีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562)

บริการจากระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ecosystem Services) คือ ประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับทั้งโดยตรงและทางอ้อมจากการทำหน้าที่ของระบบนิเวศ สามารถแบ่งบริการจากระบบนิเวศนี้ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) **บริการด้านการเป็นแหล่งผลิต (Provisioning Services)** ให้บริการวัตถุดิบในการผลิตอาหาร เส้นใย เชื้อเพลิง น้ำ ไม้ ปลา ยา สมุนไพร อาหารสัตว์เลี้ยง ผลิตผล/ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ เป็นต้น

2) **บริการด้านการควบคุมกลไกของระบบ (Regulating Services)** การควบคุมปรากฏการณ์และกระบวนการทางธรรมชาติของระบบนิเวศ เช่น การควบคุมและรักษาสมดุลของน้ำและบรรยากาศ การกักเก็บและการกรองน้ำ การป้องกันการชะล้างของหน้าดิน การบรรเทาเบาบางผลกระทบจากธรรมชาติ การรองรับและบำบัดน้ำเสีย การดักจับและเก็บกักธาตุอาหาร และสารพิษที่ถูกพัดพามากับน้ำ และตะกอนดิน และการควบคุมโรคและแมลงศัตรูพืช เป็นต้น

3) **ด้านสังคม (Cultural Services)** ดำรงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น เป็นแหล่งความเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา ประเพณี ประวัติศาสตร์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและนันทนาการ พักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจ เป็นเอกลักษณ์ สัญลักษณ์ และความภูมิใจของท้องถิ่น แหล่งรวมภูมิปัญญาและวิถีปฏิบัติอันทรงคุณค่าแก่การเรียนรู้

4) **ด้านการสนับสนุนและเกื้อกูล (Supporting Services)** กระบวนการทางธรรมชาติที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของบริการอื่น ๆ เช่น การควบคุมการหมุนเวียนของธาตุอาหารในดิน ความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งการผลิตขั้นปฐม การเป็นพืชน้ำและสัตว์อ่อน การส่งผ่านมวลชีวภาพ การผสมเกสร แพร่กระจายเมล็ดพันธุ์ และการขยายพันธุ์ของพืชและสัตว์ เป็นต้น

3. อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ

อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ หรืออนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) ได้รับการรับรองในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 ณ เมืองแรมซาร์ ประเทศสาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน เป็นความตกลงระหว่างประเทศ เพื่อความร่วมมือในการอนุรักษ์และยับยั้งความสูญหายของพื้นที่ชุ่มน้ำโลก โดยพันธกิจที่สำคัญของอนุสัญญากล่าวถึง “การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดของพื้นที่ชุ่มน้ำ ในการดำเนินงานระดับชาติโดยความร่วมมือในระดับนานาชาติ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกภูมิภาคทั่วโลก” ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาแรมซาร์ลำดับที่ 110 และมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2541

พันธกรณีที่สำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ มีดังนี้

- ภาคแต่ละประเทศต้องคัดเลือกพื้นที่ชุ่มน้ำที่เหมาะสมในเขตประเทศของตน อย่างน้อย 1 แห่ง ตามเกณฑ์ที่กำหนด บรรจุใน “ทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ” และส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีอยู่ในทะเบียนด้วย
- ภาคแต่ละประเทศต้องกำหนดและวางแผนการดำเนินงาน การใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด
- ภาคแต่ละประเทศสามารถปรึกษากับภาคอื่น ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงาน ของอนุสัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ตามพรมแดนระหว่างประเทศที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน และมีการพัฒนาความช่วยเหลือสำหรับโครงการพื้นที่ชุ่มน้ำ
- ภาคแต่ละประเทศต้องสนับสนุนเงินช่วยเหลือแก่อนุสัญญา โดยจำนวนเงินช่วยเหลือของแต่ละประเทศกำหนดตามกฎหมายเกณฑ์ขององค์การสหประชาชาติ และมติการประชุมสมัชชาภาคอนุสัญญา

อนุสัญญาแรมซาร์ได้เกณฑ์สำหรับพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศไว้ทั้งหมด 9 เกณฑ์ โดยพื้นที่ชุ่มน้ำที่จะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซต์ ต้องมีความสอดคล้องกับเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง ดังนี้

- **กลุ่ม A ของเกณฑ์** พื้นที่ประกอบด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทที่เป็นตัวแทนหายากหรือมีลักษณะพิเศษ เฉพาะ
 - เกณฑ์ที่ 1 พื้นที่ชุ่มน้ำหนึ่ง ควรได้รับการพิจารณาว่ามีความสำคัญระหว่างประเทศ หากพื้นที่ชุ่มน้ำนั้นประกอบด้วยประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นตัวแทนหายาก หรือมีลักษณะพิเศษเฉพาะ ซึ่งพบในเขตชีวภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม
- **กลุ่ม B ของเกณฑ์** พื้นที่ที่มีความสำคัญระหว่างประเทศสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เกณฑ์เกี่ยวกับชนิดพันธุ์และจำนวนประชากรทางนิเวศ
 - เกณฑ์ที่ 2 เกื้อกูล ชนิดพันธุ์ที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (VU) ใกล้สูญพันธุ์ (EN) หรือ ใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง (CR) หรือประชากรที่ถูกคุกคามตาม IUCN Red List
 - เกณฑ์ที่ 3 เกื้อกูล ประชากรของชนิดพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่สำคัญ สำหรับการธำรงรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของเขตชีวภูมิศาสตร์หนึ่งโดยเฉพาะ
 - เกณฑ์ที่ 4 เกื้อกูล ชนิดพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่อยู่ในระยะวิกฤติหนึ่งของวงจรชีวิตของชนิดพันธุ์นั้น หรือเป็นที่ย่อยพในระหว่างสภาพเสื่อมโทรม
- **เกณฑ์พิเศษเกี่ยวกับนกน้ำ**
 - เกณฑ์ที่ 5 ตามปกติเกื้อกูล นกน้ำ 20,000 ตัว หรือมากกว่า
 - เกณฑ์ที่ 6 ตามปกติเกื้อกูล ร้อยละ 1 ของประชากรในชนิดพันธุ์หรือสายพันธุ์หนึ่งของนกน้ำ

- **เกณฑ์พิเศษเกี่ยวกับปลา**

เกณฑ์ที่ 7 เกื้อกูล สัดส่วนที่สำคัญของสายพันธุ์ ชนิดพันธุ์ หรือวงศ์ ของปลาพื้นเมือง ระยะเวลาหนึ่งของวงจรชีวิต ปฏิสัมพันธ์ของชนิดพันธุ์ และ/หรือ ประชากรที่เป็นตัวแทนของผลประโยชน์ และ/หรือ คุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำและมีคุณูปการต่อความหลากหลายทางชีวภาพทั่วโลก

เกณฑ์ที่ 8 เป็นแหล่งอาหาร แหล่งวางไข่ พุ่มพื้กตัวอ่อนและ/หรือเส้นทางอพยพที่สำคัญของปลา ที่พึ่งพาอาศัยอยู่ภายในพื้นที่ชุ่มน้ำหรือพื้นที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำนั้น

- **เกณฑ์พิเศษเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ**

เกณฑ์ที่ 9 ตามปกติเกื้อกูล ร้อยละ 1 ของประชากรในชนิดพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำ นอกเหนือสัตว์จำพวกนกและปลา

สำหรับพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซต์ลำดับที่ 15 ของประเทศไทย โดยเป็นไปตามเกณฑ์ของอนุสัญญาแรมซาร์ ดังนี้

เกณฑ์ที่ 1 พื้นที่ชุ่มน้ำหนึ่ง ควรได้รับการพิจารณาว่ามีความสำคัญระหว่างประเทศ หากพื้นที่ชุ่มน้ำนั้นประกอบด้วยประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นตัวแทนหายาก หรือ มีลักษณะพิเศษเฉพาะ ซึ่งพบในเขตชีวภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม

เกณฑ์ที่ 2 เกื้อกูล ชนิดพันธุ์ที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ ใกล้สูญพันธุ์ หรือใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง หรือประชากรที่ถูกคุกคามตาม IUCN Red List

เกณฑ์ที่ 3 เกื้อกูล ประชากรของชนิดพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่สำคัญ สำหรับการธำรงรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของเขตชีวภูมิศาสตร์หนึ่งโดยเฉพาะ

เกณฑ์ที่ 4 เกื้อกูล ชนิดพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่อยู่ในระยะวิกฤติหนึ่งของวงจรชีวิตของชนิดพันธุ์นั้น หรือเป็นที่พักพิงในระหว่างสภาพเสื่อมโทรม

เกณฑ์ที่ 7 เกื้อกูล สัดส่วนที่สำคัญของสายพันธุ์ ชนิดพันธุ์ หรือวงศ์ ของปลาพื้นเมือง ระยะเวลาหนึ่งของวงจรชีวิต ปฏิสัมพันธ์ของชนิดพันธุ์ และ/หรือ ประชากรที่เป็นตัวแทนของผลประโยชน์ และ/หรือ คุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำและมีคุณูปการต่อความหลากหลายทางชีวภาพทั่วโลก

เกณฑ์ที่ 8 เป็นแหล่งอาหาร แหล่งวางไข่ พุ่มพื้กตัวอ่อนและ/หรือเส้นทางอพยพที่สำคัญของปลา ที่พึ่งพาอาศัยอยู่ภายในพื้นที่ชุ่มน้ำหรือพื้นที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำนั้น

ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (แรมซาร์ไซต์) จำนวน 15 แห่ง เรียงตามลำดับการขึ้นทะเบียน ดังนี้

ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	พื้นที่ (ไร่)	ลำดับที่ (ของอนุสัญญา)	วันที่ประกาศ
1) พรุควนขี้เสียน ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง	3,087.5	984	13 พ.ค. 2541
2) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงโจงหลง จังหวัดบึงกาฬ	13,837.5	1098	5 ก.ค. 2544
3) ดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม	546,875	1099	5 ก.ค. 2544
4) ปากแม่น้ำกระปี่ จังหวัดกระบี่	133,118.8	1100	5 ก.ค. 2544
5) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองบงคาย จังหวัดเชียงราย	2,712.5	1101	5 ก.ค. 2544
6) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ (พรุโต๊ะแดง) จังหวัดนราธิวาส	125,625	1102	5 ก.ค. 2544
7) อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง-ปากแม่น้ำตรัง จังหวัดตรัง	414,456.3	1182	14 ส.ค. 2545
8) อุทยานแห่งชาติแหลมสน-ปากน้ำกระบุรี-ปากคลองกะเปอร์ จังหวัดระนอง	762,787.5	1183	14 ส.ค. 2545
9) อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี	63,750	1184	14 ส.ค. 2545
10) อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา	250,000	1185	14 ส.ค. 2545
11) อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	43,075	2238	8 ม.ค. 2551
12) กุดทิง จังหวัดบึงกาฬ	13,750	1926	19 มิ.ย. 2552
13) เกาะกระ จังหวัดนครศรีธรรมราช	2,337.5	2152	12 ส.ค. 2556
14) หมู่เกาะระ-เกาะพระทอง จังหวัดพังงา	122,800	2153	12 ส.ค. 2556
15) แม่น้ำสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม	34,381	2420	15 พ.ค. 2562

ที่มา : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2564)

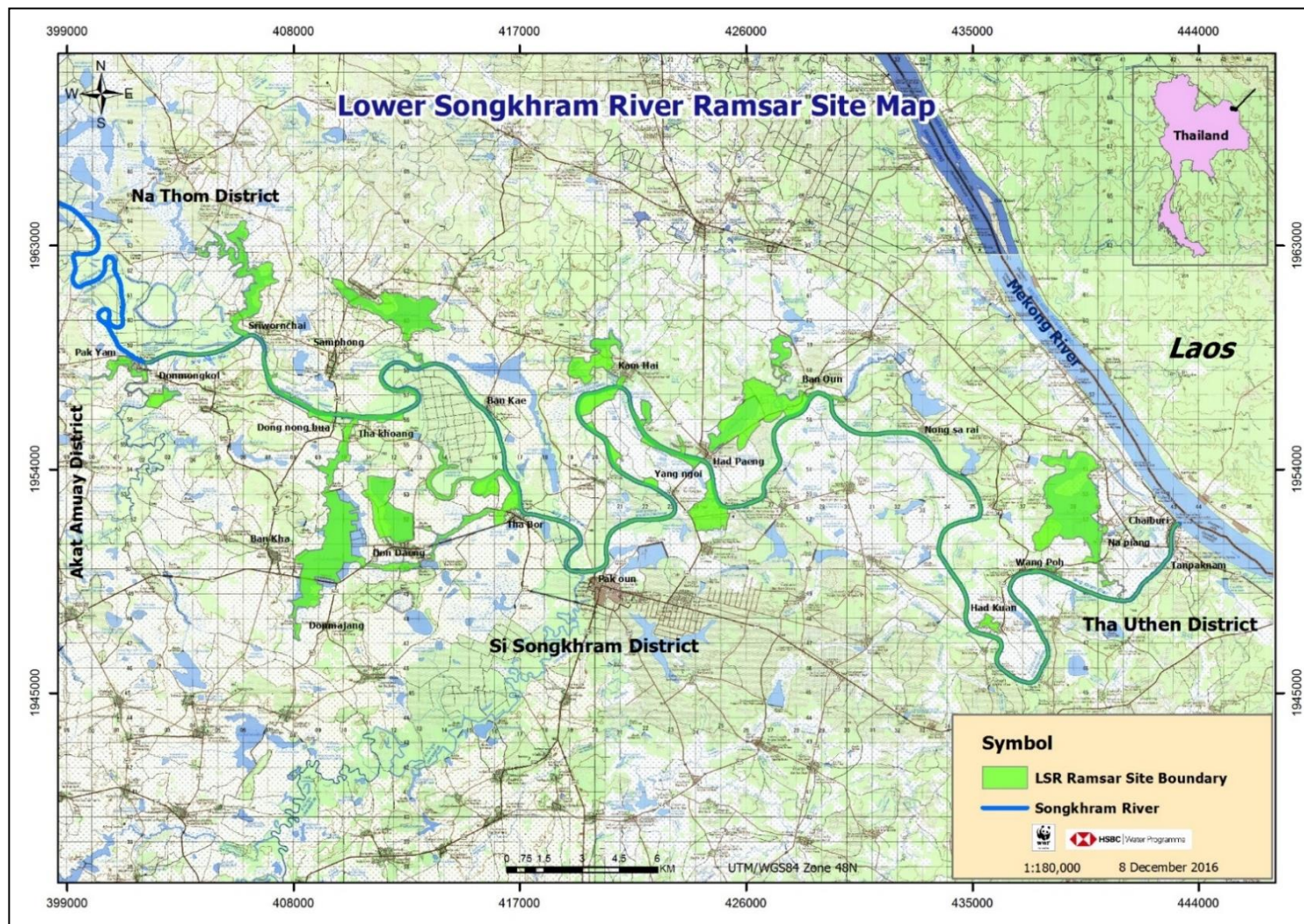
4. ความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง

พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศลำดับที่ 2420 ของอนุสัญญาแรมซาร์ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2562 แสดงดังรูปที่ 4-1 โดยเป็นแรมซาร์ไซต์ลำดับที่ 15 ของประเทศไทย มีขอบเขตตั้งแต่ปากน้ำบ้านไชยบุรี ตำบลไชยบุรี อำเภอกำแพงแสน ไปจนถึงบ้านปากยาม ตำบลสามผง อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม ความยาว 92 กิโลเมตร จากปากบรรจบแม่น้ำโขง แสดงดังรูปที่ 4-2 มีขนาดพื้นที่รวม 55.01 ตารางกิโลเมตร หรือ 34,381 ไร่

ที่มา: <https://rsis.ramsar.org/ris/2420> (2022)

รูปที่ 4-1 ใบรับรองการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง
เป็นแรมซาร์ไซต์ ลำดับที่ 2420

ที่มา: <https://rsis Ramsar.org/ris/2420> (2022)

รูปที่ 4-2 ขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่างที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซต์

โดยพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่างมีความสำคัญเข้าตามเกณฑ์ของอนุสัญญาแรมซาร์ ดังนี้

เกณฑ์ที่ 1: ประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำตามธรรมชาติหรือใกล้ธรรมชาติที่หายาก หรือ มีลักษณะพิเศษเฉพาะ

คำอธิบาย: แม่น้ําสงครามตอนล่างมีพื้นที่ที่ค่อนข้างสำคัญของป่า/พุ่มไม้ที่ถูกน้ำท่วมตามฤดูกาล ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทหนึ่งที่ถูกคุกคามอย่างมากในทุกพื้นที่ที่เคยมีอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และภาคกลาง/ภาคใต้ของ สปป.ลาว แม้ว่าพื้นที่ที่จะลดลงมาก เสื่อมโทรม และยังคงถูกแผ้วถางเพื่อการเกษตรและการใช้ประโยชน์อื่นๆ เป็นประจำ แต่พื้นที่ที่เหลือยังคงมีความสำคัญค่อนข้างมากสำหรับการรักษาผลผลิตของการประมงที่จับได้ และให้การทำงานของระบบนิเวศที่หลากหลาย แม่น้ำสายหลักที่คดเคี้ยว แอ่งน้ำ และลักษณะที่ราบน้ำท่วมถึง เป็นตัวอย่างที่ดีของแม่น้ำในที่ราบลุ่มที่เชื่อมโยงกับแม่น้ำโขงได้อย่างไม่มีสิ่งกีดขวาง

เกณฑ์ที่ 2: เกื้อกูล ชนิดพันธุ์ที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ ใกล้สูญพันธุ์ หรือใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง หรือประชากรที่ถูกคุกคาม

เกณฑ์ที่ 3: เกื้อกูล ประชากรของชนิดพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่สำคัญ สำหรับการธำรงรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของเขตชีวภูมิศาสตร์หนึ่งโดยเฉพาะ

คำอธิบาย: แม่น้ําสงครามตอนล่างมีลักษณะเฉพาะเนื่องจากเป็นแม่น้ำที่ไม่มีเขื่อนกีดขวาง ทำให้ปลาและทรัพยากรสัตว์น้ำอื่นๆ จากแม่น้ำโขงเข้ามาอาศัยอยู่ได้โดยง่าย และจากการที่มีน้ำท่วมตามฤดูกาลเป็นการสนับสนุนการดำรงชีวิตของพืชและสัตว์หลายชนิด โดยมีปลาและทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีชีวิตมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง (เช่น มีบันทึกว่าพบปลาถึง 192 สายพันธุ์) และยังเป็นแหล่งวางไข่และหาอาหารที่สำคัญสำหรับสัตว์น้ำหลายชนิดเหล่านี้ ในแง่ของพันธุ์ไม้ ป่าที่น้ำท่วมตามฤดูกาลถือเป็นชุมชนพืชจำนวนหนึ่งที่หายากหรือถูกคุกคามในกลุ่มน้ำอื่น ๆ ของลุ่มน้ำโขงตอนล่าง

เกณฑ์ที่ 4: เกื้อกูล ชนิดพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่อยู่ในระยะวิกฤติหนึ่งของวงจรชีวิตของชนิดพันธุ์นั้น หรือเป็นที่อพยพในระหว่างสภาพเสื่อมโทรม

เกณฑ์ที่ 7: เกื้อกูล สัดส่วนที่สำคัญของสายพันธุ์ ชนิดพันธุ์ หรือวงศ์ ของปลาพื้นเมือง ระยะหนึ่งของวงจรชีวิต ปฏิสัมพันธ์ของชนิดพันธุ์ และ/หรือ ประชากรที่เป็นตัวแทนของผลประโยชน์ และ/หรือ คุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำและ มีคุณูปการต่อความหลากหลายทางชีวภาพทั่วโลก

คำอธิบาย: แม่น้ําสงครามตอนล่างมีปลาพื้นเมืองหลายชนิด ที่พบเฉพาะถิ่นในกลุ่มน้ำโขง ซึ่งถูกพบระหว่างการสำรวจของกรมประมงหลายครั้งในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยป่าที่น้ำท่วมตามฤดูกาลที่เหลืออยู่มีความสำคัญต่อวงจรชีวิตของปลาหลายชนิดเพื่อวัตถุประสงค์ในการวางไข่และหาอาหาร พบปลาหลายชนิดแสดงลักษณะพิเศษของนิสัยการหากินตามชอกต่างๆ ในระบบนิเวศ เช่น *Toxotes charaneus* (ปลารูที่พ่นน้ำออกจากปากเพื่อไล่แมลงลงมาจากพืชที่แขวนอยู่) และ *Raiamus guttatus* (ปลาที่มีรูปร่างคล้ายปลาเทราท์ไซปรีนซึ่งจับปลาขนาดเล็กและแมลง

จากผิวน้ำของลำธารและแม่น้ำที่ใสสะอาด) ความหลากหลายทางชีวภาพของปลา (ซึ่งมีถึง 192 สายพันธุ์) เป็นเครื่องยืนยันถึงความหลากหลายของประเภทของแหล่งอยู่อาศัยของพื้นที่ชุ่มน้ำที่พบ และความผันแปรตามฤดูกาลของกระแสน้ำและพื้นที่น้ำท่วม เป็นที่แน่นอนว่าแม่น้ำสงครามตอนล่างมีความสำคัญต่อการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของปลาและสัตว์น้ำ (รวมถึงหอย กุ้ง และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก) ทั้งในลุ่มน้ำและในลุ่มน้ำโขงตอนล่าง เนื่องจากการพิสูจน์แล้วว่า ปลาหลายชนิดทำการอพยพจาก ที่หลบภัยในฤดูแล้ง (เช่น แอ่งน้ำลึกและบึงน้ำนิ่ง) ไปยังแหล่งอาหารและขยายพันธุ์ในช่วงฤดูฝน และกลับมาใหม่อีกครั้งเมื่อเริ่มต้นฤดูแล้ง ซึ่งเห็นได้ชัดว่าการสูญเสียที่อยู่อาศัยที่สำคัญหรือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการไหลของอุทกธรณีสัณฐานวิทยาจะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพในน้ำ ซึ่งสิ่งมีชีวิตหลายชนิดต้องพึ่งพาอาศัยกัน

เกณฑ์ที่ 8: เป็นแหล่งอาหาร แหล่งวางไข่ พุ่มพืกวัดอ่อนและ/หรือเส้นทางอพยพที่สำคัญของปลา ที่พึ่งพาอาศัยอยู่ภายในพื้นที่ชุ่มน้ำหรือพื้นที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำนั้น

คำอธิบาย: เช่นเดียวกับหลักเกณฑ์ข้อ 4 และข้อ 7 ข้างต้น เป็นที่ทราบกันดีว่าพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่างเป็นแหล่งที่มีความสำคัญระดับนานาชาติสำหรับพันธุ์ปลาที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำโขงสายหลักและสงครามหลากหลายชนิด ซึ่งอพยพตามยาวขึ้น/ลงแม่น้ำและด้านข้างเข้าและออกจากที่ราบน้ำท่วมถึง ในช่วงเวลาต่างๆ ของปี การให้อาหาร การวางไข่ และการเลี้ยงดูตัวอ่อนเป็นหน้าที่หลักที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อความสมบูรณ์ของวัฏจักรชีวิตของสัตว์หลายชนิด ซึ่งถูกปรับให้เข้ากับการใช้ประโยชน์เฉพาะในระบบนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยของป่าที่ถูกน้ำท่วมตามฤดูกาล ป่าที่น้ำท่วมตามฤดูกาลมีขนาดเล็กๆ มากมาย (เช่น กอไผ่ และรากอากาศ) และอาหารประเภทต่างๆ (เช่น ผลไม้ที่ปลากินได้) ซึ่งไม่พบที่อื่น ในขณะที่บางชนิดสามารถใช้น้ำท่วมเพื่อวางไข่ได้ แต่ก็มีจำนวนน้อยกว่าชนิดที่ต้องการน้ำป่าตามฤดูกาลและมีแนวโน้มที่จะเป็นชนิดที่พบได้บ่อยกว่า เนื่องจากปัจจุบันพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงส่วนใหญ่ถูกแปลงเป็นนาข้าวและใช้ประโยชน์ทางการเกษตรอื่น ๆ ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้จึงเป็นที่อยู่อาศัยที่โดดเด่น เส้นทางอพยพยังคงเปิดอยู่บนแม่น้ำสงครามสายหลักเป็นระยะทาง 300 กิโลเมตรไปทางต้นน้ำ แต่ปัจจุบันแม่น้ำสาขาและลำธารส่วนใหญ่ถูกปิดกั้นโดยเขื่อนและฝายต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเส้นทางอพยพของปลาอย่างเห็นได้ชัด

5. ประเด็นปัญหาของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง

จากการทบทวนข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจพื้นที่ พร้อมบันทึกถ่ายภาพ สัมภาษณ์ประชาชนผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง และจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น พบประเด็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงคราม ดังต่อไปนี้

5.1 ประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและป่าบุง-ป่าทาม

ประเด็นปัญหาที่สำคัญด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและป่าบุง-ป่าทาม ในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ได้แก่

1. ปัญหาด้านคุณภาพน้ำ จากการทำเกษตรที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
2. มีวัชพืชในแหล่งน้ำสาธารณะ และกระจายอย่างรวดเร็ว
3. วิธีการ และเครื่องมือการทำประมงบางชนิดไม่เหมาะสม ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของ ทรัพยากรสัตว์น้ำ
4. การเพิ่มขึ้นของประชากร ส่งผลให้ความต้องการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ และทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มมากขึ้น เช่น การจับสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น การแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อทำเกษตร เป็นต้น
5. พบพืชและสัตว์ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกรานในพื้นที่ชุ่มน้ำ

5.2 ประเด็นปัญหาด้านการบริหารจัดการขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ

ประเด็นปัญหาที่สำคัญด้านการบริหารจัดการขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ได้แก่

1. การรุกล้ำพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อใช้ประโยชน์
2. การใช้ประโยชน์ที่ดินในแหล่งน้ำผิดประเภท
3. ขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ และการ Zoning ในพื้นที่ชุ่มน้ำยังไม่ชัดเจน
4. ป้ายหรือสัญลักษณ์แสดงเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ ยังไม่ครอบคลุมทั่วพื้นที่

5.3 ประเด็นปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ

ประเด็นปัญหาที่สำคัญด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ แม่น้ำ สงครามตอนล่าง ได้แก่

1. อ่างเก็บน้ำ/หนอง บึง ในพื้นที่ชุ่มน้ำตื้นเขิน มีความจุไม่เพียงพอ
2. อาคารบังคับน้ำมีสภาพชำรุดทรุดโทรมและไม่สามารถบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ระบบการกระจายน้ำเพื่อการเกษตร/อุปโภค-บริโภคเดิม ชำรุด ทรุดโทรม ประสิทธิภาพต่ำ และไม่เพียงพอ
4. ไม่มีเกณฑ์ กำหนดระดับน้ำ/ปริมาณน้ำในการรักษาระบบนิเวศในอ่างเก็บน้ำ/หนอง บึง ในพื้นที่ชุ่มน้ำ
5. ขาดอุปกรณ์ตรวจวัดระดับน้ำและปริมาณน้ำที่ทันสมัยในอ่างเก็บน้ำ/หนอง บึงในพื้นที่ชุ่มน้ำ

5.4 ประเด็นปัญหาด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด (Wise-use)

ประเด็นปัญหาที่สำคัญด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด (Wise-use) ในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง ได้แก่

1. ปัญหาน้ำแล้งมีไม่เพียงพอต่อการเกษตร
2. การทำการเกษตรที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
3. ปัญหาน้ำแล้งขาดแคลนน้ำด้านอุปโภค-บริโภค
4. คุณภาพน้ำได้ดินไม่เหมาะสม ไม่สามารถนำไปใช้อุปโภค-บริโภคได้
5. การใช้เครื่องมือการทำประมงบางชนิดไม่เหมาะสม ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของทรัพยากรสัตว์น้ำ
6. ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด
7. ยังขาดแผนด้านการส่งเสริม/สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.5 ประเด็นปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

ประเด็นปัญหาที่สำคัญด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง ได้แก่

1. ยังไม่มีการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ตามกฎกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. 2564
2. การดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ยังขาดความต่อเนื่อง

6. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง

6.1 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ

- 1) ตรวจสอบสภาพพื้นที่และขอบเขตของเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเดิมให้ชัดเจน รวมทั้งตรวจสอบสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการขยายพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น ระดับน้ำที่เพียงพอ แหล่งวางไข่ การไหลเวียนของน้ำ และคุณภาพน้ำ เป็นต้น
- 2) กำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำใหม่ให้ชัดเจนและเพียงพอ โดยกำหนดเป็นเขตคุ้มครอง (Protected Zone) โดยให้ชุมชนท้องถิ่นและกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 3) จัดทำแผนงานอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น การเพาะพันธุ์ปลาหายากในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ การปรับปรุงข้อตกลงร่วมกันในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เป็นต้น
- 4) จัดทำข้อมูลสารสนเทศ การใช้ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ และปรับปรุงข้อมูลทุกปี

6.2 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าบุงป่าทาม

- 1) ผลักดันให้พื้นที่ป่าบุงป่าทามเป็นป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 โดยการรังวัด กำหนดขอบเขตให้ชัดเจน และจัดตั้งคณะกรรมการร่วมกันดูแลป่า โดยการคัดเลือกหรือเลือกตั้งจากบุคคลหลากหลายด้านสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับป่าบุงป่าทาม ได้แก่ ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มบุคคลที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับป่าบุงป่าทาม และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม หรือป่าไม้

2) กำหนดมาตรการในการจัดการป่าบุงป่าทาม บนพื้นฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศป่าบุงป่าทามที่เหมาะสม ดังนี้

2.1) กำหนดแนวทางและนโยบายในการขออนุญาตเข้าทำโครงการของภาครัฐ และเอกชนในพื้นที่ป่า เพื่อเป็นการถ่วงดุล พิจารณากิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าไม้ให้น้อยที่สุด

2.2) กำหนดขนาดต้นไม้และปริมาณการเก็บหาในแต่ละครัวเรือน

2.3) กำหนดการใช้ประโยชน์และสำรวจพันธุ์พืชหายากใกล้สูญพันธุ์ในป่าชุมชน จัดทำบัญชีจำนวนต้นไม้และจุดที่พบไม้หายาก เพื่อเก็บสงวนรักษาพันธุ์กรรมให้สามารถขยายพันธุ์ตามธรรมชาติได้ดี

2.4) ควบคุมการเลี้ยงสัตว์ โดยอาจกำหนดบริเวณที่สามารถเลี้ยงสัตว์ร่วมกันอย่างถาวรตลอดทั้งปี แล้วทำรั้วกันไว้รอบ ส่วนพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นป่าไม้ ควรกำหนดช่วงเวลาให้ป่าพักฟื้น งดการปล่อยสัตว์ลงไปหากิน

3) กำหนดมาตรการลงโทษผู้ฝ่าฝืนระเบียบ กติกา และผู้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแล เพื่อให้การบังคับใช้กติกาเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ

4) จัดทำแผนงานการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าบุงป่าทาม เช่น การปลูกป่าบุงป่าทาม บริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำ และการปรับปรุงข้อตกลงร่วมกันในการอนุรักษ์ป่าบุงป่าทาม เป็นต้น

6.3 แนวทางการบริหารจัดการขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ

1) กำหนดขอบเขตการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland Zoning) ให้สอดคล้องกับคำแนะนำของอนุสัญญาแรมซาร์ และแนวทางของกรมทรัพยากรน้ำ

2) กำหนดแนวทางในการดำเนินงานแต่ละโซน ให้สอดคล้องกับกฎหมาย ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง และเหมาะสมกับบริบททางสังคม และการใช้ประโยชน์ของชุมชนในพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็น

3) จัดทำป้ายหรือสัญลักษณ์แสดงเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ ที่มีความสอดคล้องและกลมกลืนกับสภาพภูมิประเทศของแต่ละพื้นที่

4) เพิ่มการประชาสัมพันธ์จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ให้ทั่วถึง

5) ให้องค์ความรู้แก่ประชาชน เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานในแต่ละโซน

6.4 แนวทางการบริหารจัดการน้ำเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ

แนวทางการบริหารจัดการน้ำเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อการบริหารจัดการน้ำ จะเป็นการบริหารจัดการเพื่อไม่ให้กระทบกับระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำ และเพิ่มศักยภาพการกักเก็บน้ำ กำหนดกฎเกณฑ์ในการรักษาระบบนิเวศ รวมถึงเฝ้าระวัง ติดตาม ปริมาณน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยแยกเป็น 5 แผนงานย่อย ดังนี้

1) การบริหารจัดการน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำ

ปัญหาการบริหารจัดการน้ำพื้นที่รอบนอกพื้นที่ชุ่มน้ำยังไม่มีการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน เพื่อรักษาระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่รอบนอกพื้นที่ชุ่มน้ำโดยไม่ส่งผลกระทบต่อระดับน้ำ และ ปริมาณน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำและแม่น้ำสงคราม

2) การฟื้นฟูแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำ

ปัญหาอ่างเก็บน้ำ/หนอง บึง ในพื้นที่ชุ่มน้ำตื้นเขิน มีความจุไม่เพียงพอ ประกอบกับอาคาร บังคับน้ำมีสภาพชำรุดทรุดโทรมและไม่สามารถบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง ระบบการ กระจายน้ำเพื่อการเกษตร/อุปโภค บริโภคเดิม ชำรุด ทรุดโทรม ประสิทธิภาพต่ำ และมีไม่เพียงพอ จึงได้ กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- ปรับปรุง/ก่อสร้าง อาคารบังคับน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีลักษณะเป็นอ่างเก็บน้ำ
- เพิ่มศักยภาพการกักเก็บน้ำ โดยการขุดลอกอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ
- กำหนดกฎเกณฑ์ในการรักษาระดับน้ำระบบนิเวศของอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ
- การเพิ่มประสิทธิภาพการกระจายน้ำให้พื้นที่การเกษตร

3) การเฝ้าระวัง ติดตาม ปริมาณและระดับน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ

ปัญหาในปัจจุบันยังไม่มีเกณฑ์ กำหนดระดับน้ำ/ปริมาณน้ำในการรักษาระบบนิเวศในอ่าง เก็บน้ำ/หนอง บึง ในพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมถึงขาดอุปกรณ์ตรวจวัดระดับน้ำและปริมาณน้ำที่ทันสมัยในอ่างเก็บ น้ำ/หนอง บึงในพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- ติดตั้งอุปกรณ์สำหรับตรวจวัดระดับและปริมาณน้ำของอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ เช่น Staff gauge ที่บอกเกณฑ์ในการใช้น้ำของอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นต้น

4) การศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ

ปัญหาการศึกษาวิจัยในปัจจุบันยังมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำไม่มากพอ และ การศึกษาวิจัยเพื่อการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำยังไม่ลงรายละเอียดเจาะลึกในแต่ละพื้นที่ชุ่มน้ำแต่ละ แห่งมากพอ จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- ส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ

5) การส่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชน

ปัญหาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกันของประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ร่วมกัน ยังมีน้อย และยังไม่มียุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำของชุมชนอย่างชัดเจน จึงได้กำหนดแนวทางการ ดำเนินงาน ดังนี้

- สร้างแนวร่วมและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ เสริมสร้างความเข้าใจในการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ

6.5 แนวทางการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด (Wise-use)

6.5.1 แนวทางการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร และอุปโภค-บริโภค

แนวทางการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อการเกษตร และการอุปโภค-บริโภค อย่างชาญฉลาดและไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำ ให้ดำเนินการดังนี้

- 1) สํารวจพื้นที่การเกษตร พื้นที่ใช้น้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค และความต้องการน้ำในปัจจุบัน ความต้องการน้ำ ที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตอีก 20 ปี ข้างหน้า เพื่อใช้วางแผนอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 2) ส่งเสริมด้านการเกษตรแบบยั่งยืนให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 3) จัดฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจการทำเกษตรอย่างยั่งยืน
- 4) สนับสนุนปัจจัยการผลิตที่ดี มีประสิทธิภาพ และเหมาะสม
- 5) พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำให้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค
- 6) จัดทำข้อมูลสารสนเทศ การใช้ประโยชน์ เพื่อการเกษตร และอุปโภค-บริโภค ในพื้นที่ชุ่มน้ำ และปรับปรุงข้อมูลทุกปี
- 7) ส่งเสริมด้านการเกษตรแบบยั่งยืนให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ชุ่มน้ำ

6.5.2 แนวทางการใช้ประโยชน์เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการประมง

แนวทางการใช้ประโยชน์เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการประมงอย่างเหมาะสม ให้ดำเนินการดังนี้

- 1) ส่งเสริมการทำประมงที่ไม่ทำลายล้าง ใช้เครื่องมือประมงที่เหมาะสม
- 2) เสริมสร้างองค์ความรู้แก่เกษตรกร และชุมชนโดยรอบ ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน

6.5.3 แนวทางการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

แนวทางการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม ที่ปรึกษาเสนอให้ดำเนินการ ดังนี้

- 1) จัดทำฐานข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว และสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
- 2) ผลักดันให้พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับโลก
- 3) ส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สมคุณค่าและเหมาะสม
- 4) จัดทำแผนงาน/มาตรการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และวัฒนธรรม อย่างยั่งยืน

6.6 แนวทางการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

ประเด็นปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ได้แก่ การขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม และยังขาดการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ตามกฎกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. 2564 จึงควรส่งเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชน และเสริมสร้างองค์ความรู้แก่ชุมชน ดังนี้

- 1) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ตามกฎกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. 2564
- 2) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างชุมชนในพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 3) เสริมสร้างองค์ความรู้แก่ชุมชนและเยาวชนในสถานศึกษา เกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ

และการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด

7. การกำหนดขอบเขตการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland Zoning)

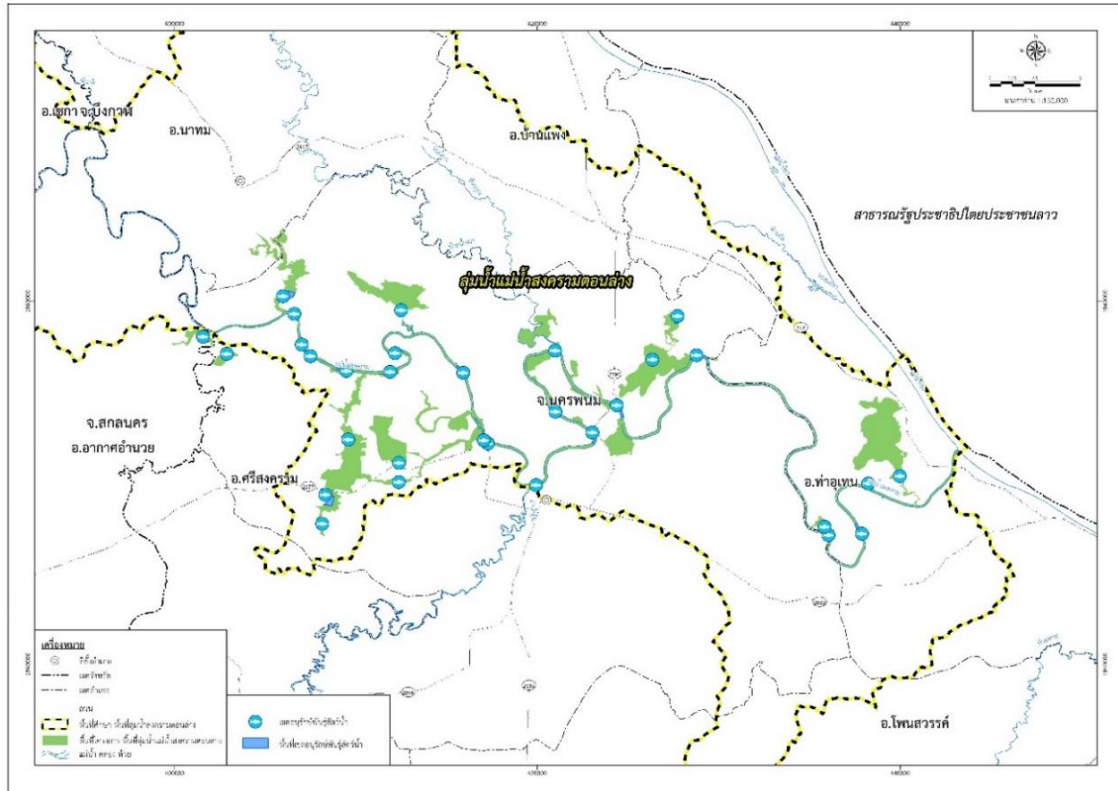
7.1 การกำหนดขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง

การกำหนดขอบเขตการจัดการ (Zone) ในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง ดำเนินตามแนวคิดการแบ่งเขตสงวนชีวมณฑล (Biosphere Reserve Zonation Concept) ในการกำหนดเขตของแรมซาร์ไซต์ที่เสนอไว้ใน Ramsar Handbooks เล่มที่ 18 และแนวทางการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำของคณะทำงานวิชาการพื้นที่ชุ่มน้ำ (2566) โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 โซนหลัก ดังนี้

- 1) เขตอนุรักษ์ (Core Zone)
 - 1.a เขตคุ้มครอง (Protected Zone)
 - 1.b เขตย่อยการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด (Wise Use)
- 2) เขตกันชน (Buffer Zone)
- 3) เขตพัฒนา (Transition Zone)

พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซต์ ครอบคลุมเฉพาะส่วนที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำเท่านั้น และจัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่นอกพื้นที่อนุรักษ์ กล่าวคือ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีได้เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่อนุรักษ์ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 นอกจากนี้ ยังไม่มีพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่เอกสารสิทธิ์ของราษฎร รวมทั้งพื้นที่การปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และพื้นที่สาธารณะตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.)

โดยในพื้นที่ชุ่มน้ำมีทั้งส่วนที่เป็นพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำตามกฎหมายของกรมประมง พื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่ได้มีการกำหนดไว้ในช่วงที่ WWF ทำการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซต์ ที่ผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยรอบแล้ว แสดงดังรูปที่ 7.1-1

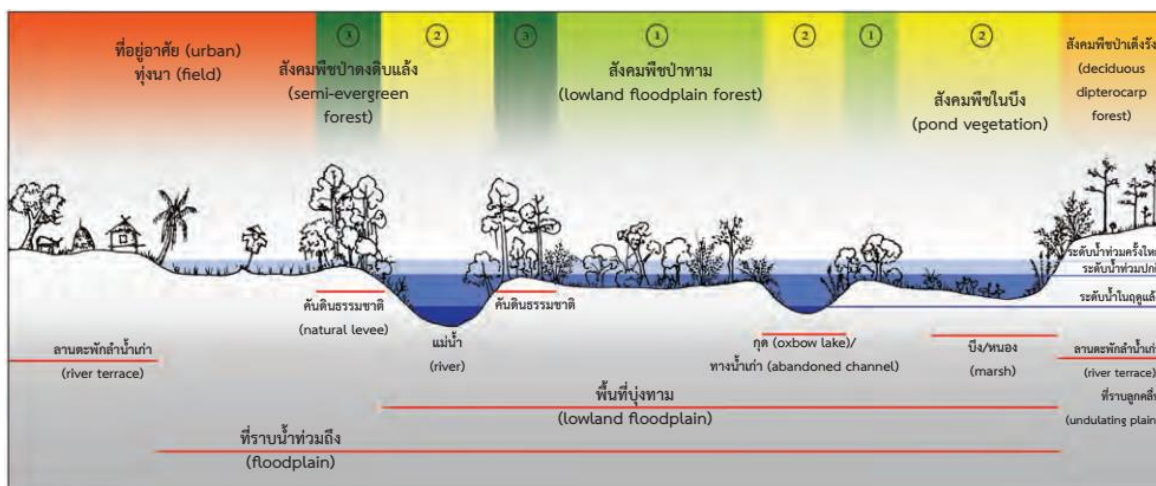
ที่มา: WWF (2566)

รูปที่ 7.1-1 พื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่กำหนดเป็นเขตคุ้มครอง (Protected Zone)

ซึ่งพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่ทาง WWF ได้กำหนดไว้ดังกล่าวจำนวน 31 แห่ง พื้นที่รวม 1,226 ไร่ นอกจากนี้ ประมงจังหวัดนครพนมได้มีการกำหนดเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำในแม่น้ำสงครามตามประกาศคณะกรรมการประมงจังหวัดนครพนม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำ พ.ศ. 2566 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140 ตอนพิเศษ 200 ง ลงวันที่ 22 สิงหาคม 2566 ไว้ทั้งสิ้น 9 แห่ง พื้นที่รวม 290 ไร่ โดยเมื่อนำพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของ WWF ซ้อนทับกับ พื้นที่เขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำตามประกาศฯ พบว่า ในพื้นที่โครงการฯ มีพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำจำนวน 32 แห่ง พื้นที่รวม 1,343 ไร่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของการกำหนดเขตอนุรักษ์ (Core Zone) 1.a เขตคุ้มครอง (Protected Zone) โดยพื้นที่ชุ่มน้ำส่วนอื่นที่อยู่ในเขตแรมซาร์ไซต์มีความเหมาะสมที่จะกำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ (Core Zone) 1.b เขตย่อยการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด (Wise Use Zone)

สำหรับการกำหนดเขตพื้นที่กันชน (Buffer Zone) ที่ปรึกษาได้ใช้แนวทางการกำหนดเขตกันชนด้วยค่าคงที่ (Fixed-width) ซึ่งเป็นแนวทางที่มักจะใช้กับพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทแม่น้ำ โดยในเบื้องต้นได้กำหนดเขตกันชนถัดออกมาจากขอบเขตแรมซาร์ไซต์เป็นระยะ 100 เมตร ซึ่งเป็นระยะที่สถาบันกฎหมายสิ่งแวดล้อมของรัฐวิซิงตันดีซี (2008) ได้ให้คำแนะนำว่า มีประสิทธิภาพในการควบคุมคุณภาพน้ำและปกป้องสัตว์ต่างๆ นอกจากนี้ ยังได้มีการปรับแนวเขตพื้นที่กันชนให้ครอบคลุมถึงพื้นที่ป่าชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียง ทั้งป่าชุมชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตาม พ.ร.บ. ป่าชุมชน พ.ศ. 2562 แล้ว และป่าชุมชนที่เป็นพื้นที่เป้าหมายในการขึ้นทะเบียนด้วย

สำหรับการกำหนดเขตพัฒนา (Transition Zone) โดยรอบเขตพื้นที่แรมซาร์ไซด์ พิจารณาจากเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพของแต่ละพื้นที่ ซึ่งเมื่อพิจารณาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง พบว่า เป็นพื้นที่ที่โดดเด่นในการมีระบบนิเวศป่าบุง ป่าทาม ซึ่งมีการเรียงตัวของสังคมพืชตามแนวราบเกิดขึ้นจากสภาพภูมิประเทศภายในเขตที่ราบน้ำท่วมถึง ที่มีระดับความสูง และรูปร่างของพื้นผิวที่แตกต่างกัน ทำให้มีระยะเวลาการแช่ขังน้ำไม่เท่ากัน แสดงดังรูปที่ 7.1-2

ที่มา: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2561)

รูปที่ 7.1-2 การเรียงตัวของสังคมพืชในที่ราบน้ำท่วมถึง

ดังนั้น จึงเสนอให้พิจารณาเขตพัฒนา (Transition Zone) ของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง โดยพิจารณาจากพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมขังในช่วงฤดูน้ำหลาก ประกอบกับขอบเขตลุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง การใช้ประโยชน์ที่ดิน และลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ เช่น ถนน และแนวเขตตามธรรมชาติ

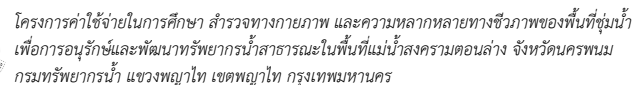
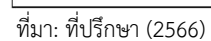
อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนข้อมูลพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พบว่า มีป่าสงวนแห่งชาติป่าบ้านโพนตูมและป่านางมู ซึ่งมีขอบเขตป่าบางส่วนติดกับริมแม่น้ําสงครามบริเวณพื้นที่รอยต่อระหว่างตำบลนาคำ และตำบลท่าจำปา อำเภอนาทอง จังหวัดนครพนม ที่ปรึกษาจึงพิจารณาไม่กำหนดเขตกันชน (Buffer Zone) และเขตพัฒนา (Transition Zone) ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติดังกล่าว เนื่องจากเขตป่าสงวนเป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่มีกฎหมายบังคับใช้โดยเฉพาะอยู่แล้ว

โดยขนาดพื้นที่และแผนที่แสดงขอบเขตของเขตการจัดการแต่ละโซนแสดงดังตารางที่ 7.1-1 และรูปที่ 7.1-3 ตามลำดับ

ตารางที่ 7.1-1 ขนาดพื้นที่ขอบเขตของเขตการจัดการแต่ละโซน

เขตการจัดการ (Zone)	ขนาดพื้นที่ (ไร่)
1. เขตอนุรักษ์ (Core Zone)	
1.a เขตคุ้มครอง (Protected Zone)	1,343
1.b เขตย่อยการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด (Wise Use Zone)	33,038
รวมพื้นที่แรมซาร์ไซด์	34,381
2. เขตกันชน (Buffer Zone)	28,373
3. เขตพัฒนา (Transition Zone)	212,373

ที่มา: ที่ปรึกษา (2566)

คู่มือการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง
สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

รูปที่ 7.1-3 การกำหนดขอบเขตของเขตการจัดการ (Zoning) ของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง

7.2 แนวทางการดำเนินงานในแต่ละเขตพื้นที่

แนวทางการดำเนินงานในแต่ละเขตพื้นที่แสดงดังตารางที่ 7.2-1

ตารางที่ 7.2-1 แนวทางการดำเนินงานในแต่ละเขตพื้นที่

เขตพื้นที่ (Zone)	ขนาดพื้นที่ (ไร่)	แนวทางการดำเนินงาน
1. เขตอนุรักษ์ (Core Zone)		
1.a โซนคุ้มครอง (Protected Zone)	1,343 (คิดเป็นร้อยละ 3.91 ของพื้นที่แรมซาร์ไซต์)	เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่มีการขยายพันธุ์ตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตที่มีคุณค่า หายาก หรืออยู่ในสถานะถูกคุกคามสูง โกล่สุญพันธุ์ เป็นพื้นที่ที่ต้องได้รับการคุ้มครองในระยะยาว ทั้งการคุ้มครองภูมิทัศน์ ระบบนิเวศ และชนิดพันธุ์ในพื้นที่ โดยโซนคุ้มครองนี้ไม่ควรมีการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ ยกเว้นแต่การศึกษาวิจัย และการติดตามตรวจสอบสภาพของระบบนิเวศ การติดตั้งเครื่องมือเพื่อการอนุรักษ์ อย่างไรก็ตาม อาจมีกิจกรรมด้านความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนได้
1.b เขตย่อยการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด (Wise Use Zone)	33,038 (คิดเป็นร้อยละ 96.09 ของพื้นที่แรมซาร์ไซต์)	เป็นพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ได้ตามแนวทางการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด (Wise Use) ซึ่งต้องมีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ชุ่มน้ำทราบถึงการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ตัวอย่างกิจกรรมที่ดำเนินการได้ในพื้นที่นี้ เช่น การประมงพื้นบ้านด้วยเครื่องมือที่เหมาะสม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ในกรณีที่ได้รับอนุญาต) การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
รวมพื้นที่แรมซาร์ไซต์	34,381	
2. เขตกันชน (Buffer Zone)	28,373	เป็นพื้นที่กั้นระหว่างเขตอนุรักษ์ กับเขตพัฒนา ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้แน่ใจว่าระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำจะไม่ถูกรบกวนทำหน้าที่ในการปกป้องทรัพยากรน้ำ และความหลากหลายทางชีวภาพที่เชื่อมโยงกับพื้นที่
3. เขตพัฒนา (Transition Zone)	212,373	เป็นพื้นที่ด้านนอกที่มีการใช้ประโยชน์หลากหลาย เช่น การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ การใช้น้ำตามข้อกำหนด การเกษตรที่มีผลกระทบต่ำ กิจกรรมทางอุตสาหกรรมและการผลิตที่มีผลกระทบต่ำ

ที่มา: คณะทำงานวิชาการพื้นที่ชุ่มน้ำ (2566)

8. กฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง

8.1 กฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

8.1.1 พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 มีสาระสำคัญดังนี้

“น้ำ” หมายความว่า น้ำในบรรยากาศ น้ำบนผิวดิน น้ำใต้ดิน และน้ำทะเล

“ทรัพยากรน้ำ” หมายความว่า น้ำ ทรัพยากรน้ำสาธารณะ แหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งกักเก็บน้ำ คลองส่งน้ำพื้นที่ทางน้ำหลาก ไม่ว่าจะเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น และสิ่งอื่นที่ใช้เพื่อการบริหารจัดการน้ำ และให้หมายรวมถึงน้ำจากแหล่งน้ำระหว่างประเทศและแหล่งน้ำต่างประเทศที่ประเทศไทยอาจนำมาใช้ประโยชน์ได้

“ทรัพยากรน้ำสาธารณะ” หมายความว่า น้ำในแหล่งน้ำที่ประชาชนใช้หรือสงวนไว้ให้ประชาชนใช้ร่วมกัน หรือโดยสภาพประชาชนอาจใช้ประโยชน์ร่วมกัน และให้หมายรวมถึง แม่น้ำ ลำคลอง ทางน้ำ บึง แหล่งน้ำใต้ดิน ทะเลสาบ น่านน้ำภายใน ทะเลอาณาเขต **พื้นที่ชุ่มน้ำ** แหล่งน้ำตามธรรมชาติอื่น ๆ แหล่งน้ำที่รัฐจัดสร้างหรือพัฒนาขึ้นเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน แหล่งน้ำที่รัฐจัดสร้างหรือพัฒนาขึ้นเพื่อให้ประชาชนนำมาใช้ประโยชน์ได้ ทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทาน และน้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล

“การใช้น้ำ” หมายความว่า การดำเนินกิจกรรมในทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการอุปโภคบริโภค การรักษาระบบนิเวศ จารัตประเพณี การบรรเทาสาธารณภัย เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การท่องเที่ยว คมนาคม การประปา การผลิตพลังงาน หรือเพื่อประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าจะทำให้น้ำมีปริมาณเปลี่ยนแปลงหรือไม่ก็ตาม

“ลุ่มน้ำ” หมายความว่า บริเวณพื้นที่ซึ่งครอบคลุมลำนํ้าธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งที่รวมน้ำให้ไหลลงสู่ลำนํ้าตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

“ภาวะน้ำแล้ง” หมายความว่า สภาวะที่ปริมาณน้ำ ปริมาณการไหลของน้ำหรือระดับน้ำลดลงอย่างต่อเนื่องจนอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคน สัตว์ และพืชที่อยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง

“ภาวะน้ำท่วม” หมายความว่า สภาวะที่ปริมาณน้ำ ปริมาณการไหลของน้ำหรือระดับน้ำเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือไหลหลาก หรือฉกฉวยจนอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคน สัตว์ และพืชที่อยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่ไม่รวมถึงภาวะน้ำขึ้นและน้ำลงซึ่งเป็นปรากฏการณ์ปกติตามธรรมชาติ

“ผังน้ำ” หมายความว่า แผนที่หรือแผนผังแสดงระบบทางน้ำที่มีน้ำไหลผ่าน ซึ่งเชื่อมโยงกันตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงทางออกสู่พื้นที่แหล่งน้ำ ทะเล หรือทางออกทางน้ำระหว่างประเทศ ซึ่งระบบทางน้ำดังกล่าวครอบคลุมทั้งแม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง กุด ป่าบุง ป่าทาม พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่แหล่งกักเก็บน้ำ พื้นที่ทางน้ำหลาก พื้นที่น่านอง พื้นที่ลุ่มต่ำ ทางน้ำหรือพื้นที่อันใดที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น โดยทางน้ำดังกล่าวอาจมีน้ำไหลตลอดปีหรือบางช่วงเวลาก็ได้

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)

มาตรา 78

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยความเห็นชอบของ กนช. มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ ในเรื่องหนึ่งเรื่องใดดังต่อไปนี้ได้

- (1) กำหนดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะหรือทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง
- (2) กำหนดห้ามการกระทำใด ๆ ที่มีผลเป็นการเสื่อมสภาพแหล่งน้ำหรือเสื่อมประโยชน์ต่อการใช้น้ำหรือทำให้เกิดภาวะมลพิษแก่แหล่งน้ำ หรือระบบนิเวศแหล่งน้ำ หรือทำให้น้ำมีสภาพเป็นพิษจนน่าจะเป็นอันตรายต่อแหล่งน้ำ หรือระบบนิเวศแหล่งน้ำ หรือสุขภาพของบุคคล
- (3) กำหนดให้ผู้ใช้น้ำซึ่งมีที่ดินติดต่อกับหรือใกล้เคียงกับทรัพยากรน้ำสาธารณะ จัดให้มีสิ่งก่อสร้างติดตั้งอุปกรณ์หรือเครื่องมือ หรือใช้กรรมวิธีใดตามที่กำหนด เพื่อตรวจสอบแหล่งที่ก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายแก่คุณภาพน้ำ หรือเพื่อป้องกันหรือแก้ไขอันตรายหรือความเสียหายแก่คุณภาพน้ำ
- (4) กำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการกับสิ่งก่อสร้างหรือกิจกรรมที่ได้ดำเนินการภายในเขตพื้นที่ที่กำหนดก่อนที่จะมีการออกกฎกระทรวง โดยจะกำหนดให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด หรือให้ระงับการดำเนินกิจกรรม หรือรื้อถอนสิ่งก่อสร้างที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะ โดยได้รับค่าชดเชยตามความเหมาะสม
- (5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่นั้น

กฎกระทรวงตามวรรคหนึ่งจะกำหนดให้ใช้บังคับเป็นการทั่วไปหรือบังคับในท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง และจะกำหนดข้อยกเว้นการใช้บังคับทั้งหมดหรือบางส่วนสำหรับกิจกรรมบางประเภทหรือบางพื้นที่ก็ได้

ความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง : พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 ได้กำหนดให้พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นทรัพยากรน้ำสาธารณะ ซึ่งถือเป็นกฎหมายฉบับแรกที่มีผลบังคับใช้กับพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมาตราที่สำคัญด้านการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ ได้แก่ มาตรา 78 ที่ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยความเห็นชอบของ กนช. มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ ซึ่งขณะนี้กรมทรัพยากรน้ำได้จัดทำแผนปฏิบัติการรองรับการทำงานตามมาตรา 78 แล้วเสร็จ และกำลังดำเนินการยกร่างกฎกระทรวงการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ พ.ศ. ... และ ซึ่งหากดำเนินการแล้วเสร็จจะใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทยต่อไป

8.1.2 พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนในรูปแบบของป่าชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการป่าชุมชน และได้ประโยชน์จากป่าชุมชน อันจะส่งผลให้ชุมชนดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศให้มีความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืน

ป่าชุมชน หมายความว่า ป่านอกเขตอนุรักษ์หรือพื้นที่อื่นของรัฐนอกเขตป่าอนุรักษ์ที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นป่าชุมชน โดยเขตป่าอนุรักษ์ หมายความว่า เขตอุทยานแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า หรือเขตพื้นที่อื่นใดที่มีคุณค่าทางธรรมชาติ หรือคุณค่าอื่นอันควรแก่การอนุรักษ์หรือรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ป่าชุมชนจึงหมายถึง ที่ดิน และ/หรือ ที่ดินป่าไม้ที่ชุมชนได้ดำเนินการหรือได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ดำเนินการร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ จัดการกิจการงานด้านป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติและแผนงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นด้วยการจัดการ หรือดำเนินการดังกล่าว ก็เพื่อการอนุรักษ์และให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

การควบคุมดูแลป่าชุมชน กำหนดห้ามมิให้บุคคลใดกระทำการภายในป่าชุมชน ได้แก่ ยึดถือครอบครอง หรือใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกิน กั้นสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ขุดหาแร่ ล่าสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง หรือกระทำการด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าชุมชน ห้ามใช้ประโยชน์จากไม้ในบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ เว้นแต่เป็นการกระทำตามมาตรา 50 (2) หรือมาตรา 52 ห้ามก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนตามมาตรา 44 (3) เช่น สร้างหอดูไฟป่า ฝายชะลอน้ำ หรือศาลาเรียนรู้ และต้องได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่และเจ้าหน้าที่ป่าชุมชนมีหน้าที่และอำนาจในการควบคุมดูแลป่าชุมชน ตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินงาน ตามที่กฎหมายกำหนด

ความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง : จากข้อมูลของศูนย์สารสนเทศ ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้ (2566) พบว่า พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่างมีพื้นที่ป่าชุมชนจำนวน 25 แห่ง มีขนาดพื้นที่รวมประมาณ 15,995.87 ไร่ ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน สำหรับภาครัฐ ได้แก่ เนื้อที่ป่าเพิ่มขึ้น การบุกรุกพื้นที่ป่าลดลง กลุ่มเครือข่ายหรือจำนวนชุมชนเผ่าละวังเพิ่มจำนวนมากขึ้นความเชื่อถือเป็นมิตรจากราษฎรในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเพิ่มมากขึ้น หน่วยงานของรัฐอื่น ๆ องค์กรและเอกชนให้ความสำคัญและสนับสนุนงบประมาณดูแลรักษาป่าชุมชนมากขึ้น สำหรับภาคประชาชนได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ได้แก่ การใช้ผลิตผลจากป่าเพื่อใช้สอยในครัวเรือนเป็นไปอย่างยั่งยืน ค่าใช้จ่ายในการซื้อหาพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร เพื่อบริโภคลดลงสร้างความรักความสามัคคีและการแบ่งปันการใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างมีกฎ กติกา และความเท่าเทียมกันในหมู่ราษฎรในท้องถิ่น รักษาและดำรงไว้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านธรรมชาติวิทยา รักษาความเชื่อ ถิ่นทอดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนนั้น ๆ สร้างชื่อเสียงและเป็นเกียรติประวัติแก่ชุมชนในการดูแลรักษาป่าไม้ของประเทศ

8.1.3 กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2565

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2565 ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของกรมทรัพยากรน้ำ ไว้ดังนี้

ข้อ 2 ให้กรมทรัพยากรน้ำ มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ การจัดสรรน้ำ การใช้น้ำ การป้องกันและบรรเทาความเสียหายอันเกิดจากทรัพยากรน้ำ อันจะเป็นประโยชน์แก่การบริการสาธารณะปโภคและประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น โดยให้มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การปรับปรุง การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ การจัดสรรน้ำ การใช้น้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(2) กำกับ ดูแล และเสนอแนะมาตรการ หลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ และพื้นที่ชุ่มน้ำ

(3) ตรวจสอบ กำกับ ดูแลการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ และกิจการประปาสัมปทานตามกฎหมายกำหนด

(4) ศึกษา วิจัย เพื่อการพัฒนา การอนุรักษ์ฟื้นฟู การจัดสรรและใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ

(5) พัฒนาระบบฐานข้อมูล และเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในความรับผิดชอบของกรม

(6) กำหนดหรือเสนอแนะให้มีการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในความรับผิดชอบของกรม

(7) ส่งเสริม สนับสนุน และให้คำปรึกษาด้านเทคนิควิชาการ มาตรฐานและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแก่หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง

(8) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของกรมหรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ข้อ 12 กองอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดรูปแบบ หลักเกณฑ์ จัดทำข้อกำหนดในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและบำรุงรักษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บของแหล่งน้ำธรรมชาติ และบำรุงรักษาแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิมให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) ศึกษา วิเคราะห์ความเหมาะสม และกำหนดมาตรการและการป้องกันเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูและบำรุงรักษาแหล่งน้ำ

(3) กำกับ ดูแล การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะและพื้นที่ชุ่มน้ำ

(4) ศึกษา วิเคราะห์ ประสาน และดำเนินการเสนอให้มีการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(5) ส่งเสริม สร้างความเข้มแข็งเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำ และกำกับดูแลทรัพยากรน้ำเพื่อการอนุรักษ์ พื้นฟู และบริหารจัดการน้ำ

(6) ให้การสนับสนุนและคำปรึกษาด้านเทคนิควิชาการ การอนุรักษ์ฟื้นฟูและบำรุงรักษาแหล่งน้ำให้กับหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน

(7) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่อธิบดีมอบหมาย

ข้อ 14 สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 – 10 มีหน้าที่และอำนาจในพื้นที่รับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

(1) ควบคุม ดูแล กำกับ และเสนอแนะมาตรการ หลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการอนุรักษ์ และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ

(2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน และพัฒนาเสริมสร้างองค์ความรู้ของเครือข่ายกลุ่มผู้ใช้น้ำในระดับพื้นที่

(3) ศึกษา วิเคราะห์ และพัฒนางานด้านการอนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนาทรัพยากรน้ำ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการในระดับพื้นที่

(4) พัฒนา อนุรักษ์ พื้นฟู ปรับปรุงแหล่งน้ำ และระบบกระจายน้ำในระดับพื้นที่

(5) วิเคราะห์ปริมาณและคุณภาพน้ำ พัฒนาทดสอบวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่

(6) กำกับ ดูแล การจัดสรรและการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะในระดับพื้นที่ให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(7) สํารวจและจัดเก็บข้อมูลน้ำ เป็นศูนย์เครือข่ายข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่

(8) ดำเนินการเฝ้าระวัง ป้องกันบรรเทา และแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำ

(9) ส่งเสริม สนับสนุน และให้คำปรึกษาด้านเทคนิควิชาการ มาตรฐานและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแก่หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(10) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่อธิบดีมอบหมาย

ความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง : กฎกระทรวงฉบับนี้กำหนดให้กรมทรัพยากรน้ำ มีหน้าที่และอำนาจในการกำกับ ดูแล และเสนอแนะมาตรการ หลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ และพื้นที่ชุ่มน้ำทั่วประเทศ รวมถึงพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง โดยกองอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก และสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 3 เป็นหน่วยงานกำกับดูแลในระดับพื้นที่

8.1.4 มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

มติคณะรัฐมนตรีมีมติเกี่ยวกับมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ มีดังนี้

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2543 เรื่อง ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ
- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 เรื่อง การทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2543 เรื่อง ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ
- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2558 เรื่อง ขอบทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 เรื่อง การทบทวนมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 1 สิงหาคม 2543 เรื่อง ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ
- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565 เรื่อง การทบทวนมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำโดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบการทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2540 และวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552

โดยจากการทบทวนมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 วันที่ 12 พฤษภาคม 2558 และวันที่ 20 ธันวาคม 2565 สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 8.1-1 มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 วันที่ 12 พฤษภาคม 2558 และวันที่ 20 ธันวาคม 2565

มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ	หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
1) ประกาศกำหนดให้พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นที่สาธารณะทุกแห่งทั่วประเทศโดยเฉพาะพื้นที่ชุ่มน้ำแหล่งน้ำจืดเป็นพื้นที่สีเขียวและมีให้ส่วนราชการเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อสงวนไว้เป็นแหล่งรองรับน้ำและกักเก็บน้ำต่อไป	กระทรวงมหาดไทย	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมประมง กรมที่ดิน กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ** กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
2) ให้มีการสำรวจและตรวจสอบขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำตามทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นที่ค.ร.ม. มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 เพื่อเป็นแหล่งรับน้ำตามธรรมชาติโดยเป็นพื้นที่กักเก็บและชะลอการไหลของน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วมและภัยแล้ง	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สถาบันการศึกษา กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3) ให้มีการติดตามตรวจสอบและดำรงรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำตามทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นเพื่อสงวนไว้เป็นแหล่งรองรับน้ำตามธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ตลอดจนควบคุมและป้องกันการบุกรุกเข้าใช้ประโยชน์ที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์	กระทรวงมหาดไทย	กรมเจ้าท่า กรมที่ดิน กรมทรัพยากรน้ำ** สถาบันการศึกษา

ตารางที่ 8.1-1 มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552
วันที่ 12 พฤษภาคม 2558 และวันที่ 20 ธันวาคม 2565 (ต่อ)

มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ	หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
4) ให้สร้างจิตสำนึกและปลูกฝังความรู้ความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญและการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืนแก่ทุกภาคส่วนและประชาชนทุกระดับและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติด้วย	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สถาบันการศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมทรัพยากรน้ำ
5) ให้นำเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Sites)	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมประมง กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
6) ประกาศให้พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหรือพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมหรือพื้นที่อนุรักษ์ในลักษณะอื่น	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรมประมง กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
7) เร่งรัดให้ออกหนังสือสำคัญที่หลวงในกรณีพื้นที่ชุ่มน้ำมีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติเป็นที่ยอมรับและเร่งให้ดำเนินการจัดทำแนวเขตที่ชัดเจนเพื่อป้องกันปัญหาการบุกรุกโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำ	กระทรวงมหาดไทย	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
8) ให้มีการฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติที่เสื่อมโทรมและต้องการการปรับปรุงโดยด่วนเพื่อให้พื้นที่ชุ่มน้ำนั้นสามารถดำรงบทบาทหน้าที่ทางนิเวศวิทยาและอุทกวิทยาได้ตามธรรมชาติ	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรมพัฒนาที่ดิน สถาบันการศึกษา กองทัพเรือ กรมทรัพยากรน้ำ
9) ให้มีการจัดทำแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อคุ้มครองฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำโดยมีการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็นเขตอนุรักษ์ และเขตพัฒนาพร้อมทั้งกำหนดแนวเขตกันชนพื้นที่ ตลอดจนกำหนดกิจกรรมที่สามารถกระทำได้ และห้ามกระทำในพื้นที่	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรมประมง กรมเจ้าท่า สถาบันการศึกษา กรมพัฒนาที่ดิน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมทรัพยากรน้ำ

ตารางที่ 8.1-1 มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552
วันที่ 12 พฤษภาคม 2558 และวันที่ 20 ธันวาคม 2565 (ต่อ)

มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ	หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
10) ให้มีการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) สำหรับโครงการหรือกิจการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามประกาศที่ออกตามมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535* หมายเหตุ แก่ไขข้อ “รายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA)” เป็น “รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA)”	หน่วยงานเจ้าของโครงการ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมประมง สถาบันการศึกษา
11) ให้มีการศึกษาวิจัยระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติและเผยแพร่ข้อมูลแก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมทรัพยากรน้ำ**
12) ติดตามตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติอย่างต่อเนื่องโดยมีการกำหนดปัจจัยหรือดัชนีชี้วัดที่ชัดเจน	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สถาบันการศึกษา
13) ให้มีการศึกษาสำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงและแก้ไขเพิ่มเติมทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติตามเกณฑ์	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สถาบันการศึกษา
14) ให้มีการควบคุมและป้องกันมลพิษจากแหล่งกำเนิดประเภทต่างๆ ได้แก่ชุมชนอุตสาหกรรมเกษตรกรรมและกิจกรรมอื่นๆ	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	กรมโยธาธิการและผังเมือง สถาบันการศึกษา
15) ให้มีการควบคุมป้องกันไฟป่าในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติที่อาจเกิดจากชุมชนหรือเกิดจากกิจกรรมอื่นๆโดยมีมาตรการดังนี้ 1. มาตรการป้องกันไฟป่า (1) ให้ดำเนินการควบคุมระดับน้ำของป่าชุ่มน้ำให้คงที่ (2) ทำแนวกันไฟเปียก (wet-line firebreak) ตามแนวพระราชดำริ (3) ดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิงรุกทุกรูปแบบเพื่อสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจให้กับชุมชนถึงอันตรายที่เกิดจากไฟป่าเป็นผลให้ชุมชนยุติการจุดไฟเผาป่า 2. มาตรการดับไฟป่า (1) จัดตั้งสถานีควบคุมไฟป่าพื้นที่เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลและดำเนินการควบคุมไฟป่าในพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ (2) ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้ปฏิบัติงานดับไฟป่าในพื้นที่ชุ่มน้ำ (3) ใช้เครื่องมืออุปกรณ์ดับไฟป่าให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สถาบันการศึกษา

ตารางที่ 8.1-1 มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 วันที่ 12 พฤษภาคม 2558 และวันที่ 20 ธันวาคม 2565 (ต่อ)

มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ	หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
16) ให้มีการศึกษาและจัดทำแผนกายภาพ ออกแบบภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบและในบริเวณ ใกล้เคียงพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อ อนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ดังกล่าวทั้งระบบ	กระทรวงมหาดไทย	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และ พันธุ์พืช องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมประมง กรมที่ดิน กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
17) ให้จัดทำรายงานการประเมินผลการ ปฏิบัติงานตามมติคณะรัฐมนตรีข้อ 1-16 โดย ติดตามตรวจสอบจากหน่วยงานหลักเสนอต่อ คณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นประจำ	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	กรมทรัพยากรน้ำ

หมายเหตุ * คือ มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่ปรับปรุงตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2558

** คือ มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่ปรับปรุงตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565

8.2 กฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน

8.2.1 พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มีสาระสำคัญดังนี้

(1) กำหนดสิทธิการได้มากรรมสิทธิที่ดิน การดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน การนำที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินไปจัดเพื่อประชาชนได้มีที่ดินทำกินหรืออยู่อาศัย

(2) การได้มากรรมสิทธิที่ดินซึ่งเกี่ยวข้องกับการเข้าถือครองครองที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมาย

1. บุคคลย่อมมีกรรมสิทธิในที่ดินตามบทกฎหมายก่อนวันที่ประมวลกฎหมายนี้ ใช้บังคับหรือได้มาซึ่งโฉนดที่ดินตามบทแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพหรือกฎหมายอื่น

2. บุคคลใดได้มาซึ่งสิทธิครอบครองในที่ดินก่อนวันที่ประมวลกฎหมายนี้ใช้บังคับให้มีสิทธิครอบครองสืบไปและให้คุ้มครองตลอดถึงผู้รับโอนด้วย

3. การดูแลและใช้ประโยชน์ที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่มีใช้ที่ราชพัสดุหรือที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

4. ให้อธิบดีมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันได้ตามควรแก่กรณี

5. ให้รัฐมนตรีมีอำนาจมอบหมายให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ได้

6. การเพิกถอนที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือที่หวงห้ามหรือสงวนไว้ของหน่วยงานราชการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น หรือนำไปจัดเพื่อประชาชนได้มีที่ดินทำกินหรืออยู่อาศัย

7. หน่วยงานราชการหรือเอกชนจัดหาที่ดินมาให้พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้วถอดถอนสภาพหรือการโอนให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ แต่ถ้าพลเมืองเล็กใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นหรือที่ได้เปลี่ยนสภาพไปจากที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันและยังมิได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใดการถอดถอนสภาพ ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

8. ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือที่ดินที่ได้หวงห้ามหรือสงวนไว้ของทบวงการเมืองถ้าทบวงการเมืองนั้นเลิกใช้หรือไม่ต้องการหวงห้ามหรือสงวนต่อไปเมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพแล้วคณะรัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ใช้หรือจัดหาประโยชน์ก็ได้ แต่ถ้าจะโอนต่อไปยังเอกชนให้กระทำโดยพระราชบัญญัติและถ้าจะนำไปจัดเพื่อประชาชนตามประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

(3) หนังสือแสดงสิทธิ์ที่ดิน

ออกตามประมวลกฎหมายที่ดิน ได้แก่ ใบจอง (น.ส.2) หนังสือรับรองการทำประโยชน์ ใบไต่สวน (น.ส.5) และโฉนดที่ดิน

1. ใบจอง (น.ส.2) หมายความว่า “หนังสือแสดงการยอมให้เข้าครอบครองที่ดินชั่วคราว” เป็นหนังสือแสดงสิทธิ์ในที่ดินที่ทางราชการออกให้เนื่องจากการจับจองตามประมวลกฎหมายที่ดิน แต่ยังไม่ให้สิทธิ์ครอบครองในที่ดินโดยสมบูรณ์ เพราะเป็นการอนุญาตให้ผู้จับจองที่ดินเข้าทำประโยชน์เป็นการชั่วคราว หากเห็นว่าผู้ที่เข้าครอบครองทำประโยชน์นั้นไม่ได้ทำประโยชน์ภายในเวลาที่กำหนด หรือเข้าทำประโยชน์แล้วทำประโยชน์ไม่แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด ทางราชการจะให้ผู้นั้นหมดสิทธิ์ในที่ดินและจะนำไปจัดให้บุคคลอื่นต่อไป ผู้มีชื่อในใบจองจึงยังไม่ใช่เจ้าของ จะนำไปจดทะเบียนขายไม่ได้ จำนองไม่ได้ เว้นแต่การโอนทางมรดกเมื่อทำประโยชน์ในใบจองเสร็จนำไปออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ได้ แล้วแต่กรณีสำหรับโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ออกจากใบจองต้องห้ามโอนภายใน 10 ปี (บางกรณีห้ามโอนภายใน 5 ปี หรือไม่ให้โอน)

2. หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หมายความว่า หนังสือคำรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้วมีเพียงสิทธิ์ครอบครอง (ไม่มีกรรมสิทธิ์) มีทั้งหมด 3 แบบ คือ

3. แบบ น.ส.3 เป็นแบบธรรมดาออกได้ในพื้นที่ทั่วไป รูปแผนที่ใน น.ส.3 เป็นแผนที่รูปลอยมีการยึดโยงเหมือนกันแต่เป็นการยึดโยงกับถาวรวัตถุหรือสิ่งอื่นที่พอจะหาได้ในบริเวณนั้น เช่น ต้นไม้ยืนต้นที่สภาพไม่แน่นอน การหาตำแหน่งที่ตั้งของที่ดินจึงไม่แน่นอนยากต่อการตรวจสอบการจดทะเบียนนิติกรรมแต่ละครั้งจึงต้องทำการประกาศก่อน

4. แบบ น.ส.3 ก. ออกได้เฉพาะในพื้นที่ที่ได้สร้างระวางรูปถ่ายทางอากาศแล้วเท่านั้น รูปแผนที่สามารถยึดโยงได้กับระวาง มีตำแหน่งแน่นอนไม่เหมือนกับแบบ น.ส.3 ข้อจำกัดของแบบ น.ส.3 ก. คือ ออกไม่ได้ทุกพื้นที่ พื้นที่ใดที่ยังไม่มีระวางรูปถ่ายทางอากาศจะออก น.ส.3 ก. ไม่ได้

5. แบบหมายเลข 3 ออกได้ทุกพื้นที่ วิธีการออกเหมือนกับการออก น.ส.3 แต่ปัจจุบันไม่มีการออกแล้ว เพราะกรมที่ดินไม่พิมพ์ใบให้ ถ้ามีการแบ่งแยกที่ดินแปลงแยกจะออกเป็นแบบ น.ส.3

6. ใบไต่สวน (น.ส.5) หมายความว่า หนังสือแสดงการสอบสวนเพื่อออกโฉนดที่ดิน และให้หมายความรวมถึงใบนำด้วย ก่อนที่จะออกโฉนดที่ดินทุกครั้ง จะต้องทำใบไต่สวนขึ้นก่อนทุกครั้ง เพราะใบไต่สวนเป็นแบบการสอบสวน เหตุที่กฎหมายกำหนดให้ใบไต่สวนเป็นหนังสือแสดงสิทธิ์ที่ดินและให้จดทะเบียนสิทธิ์และนิติกรรมในใบไต่สวนได้เช่นเดียวกับโฉนดที่ดิน เนื่องมาจากสมัยก่อน การที่กรมที่ดินได้ดำเนินการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินในท้องที่ใดแล้ว เจ้าหน้าที่ของกรมที่ดินจะนำเรื่องการออก

โฉนดที่ดินทั้งหมดกลับมาที่กรมที่ดินเพื่อเขียนโฉนดแล้วนำไปแจกโฉนดที่ดินให้ราษฎรภายหลัง บางครั้งใช้เวลาเป็นปี ๆ ทำให้ราษฎรเดือดร้อนเพราะจะทำการโอนที่ดินหรือนำที่ดินไปจดทะเบียนสิทธิอื่นไม่ได้ เช่น จำนองเพื่อประกันการกู้ยืมเงิน เป็นต้น

กฎหมายจึงกำหนดให้ใบไต่สวนเป็นหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินที่จะจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมใด ๆ ได้ เช่นเดียวกับโฉนดที่ดิน ดังนั้น เมื่อทางราชการได้ไปทำการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินในท้องที่ใดทางราชการจะแจกใบไต่สวนให้ราษฎรยึดถือไว้ก่อนจนกว่าจะได้ออกโฉนดที่ดินแล้ว แต่ปัจจุบันนี้ใบไต่สวนมีบทบาทน้อยมาก เพราะเมื่อทางราชการไปทำการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินในท้องที่ใดได้เตรียมการออกโฉนดที่ดินไว้พร้อมที่จะแจกโฉนดที่ดินให้ราษฎรได้ก่อนที่จะกลับ ทางปฏิบัติจึงแจกใบไต่สวนพร้อมทั้งแจกโฉนดที่ดินไปในคราวเดียวกัน

ส่วนใบนำ จะมีลักษณะเหมือนเอกสารใบไต่สวน กล่าวคือ เมื่อเจ้าหน้าที่ไปเดินสำรวจเพื่อออกโฉนดที่ดินให้เจ้าของที่ดินไปนำทำการเดินสำรวจ เมื่อเจ้าหน้าที่ได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้วก็ออกใบนำให้เจ้าของที่ดินไว้เป็นหลักฐาน ดังนั้น ก่อนออกโฉนดที่ดินบางสมัยก็ออกใบไต่สวน บางสมัยก็ออกใบนำจึงจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมต่าง ๆ ในใบนำได้ ปัจจุบันใบนำไม่มีออก ที่เหลืออยู่ก็ส่วนน้อยและค่อยๆ หดไป

7. โฉนดที่ดิน (น.ส.4, น.ส.4 ก. ฯลฯ) หมายความว่า หนังสือแสดงกรรมสิทธิที่ดินและให้หมายความรวมถึงโฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง และตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว

8. โฉนดที่ดิน ออกตามประมวลกฎหมายที่ดิน การที่จะออกโฉนดที่ดินได้จะต้องเป็นท้องที่ได้สร้างระวางแผนที่หรือระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศแล้วเท่านั้น ถ้าไม่มีจะออกโฉนดที่ดินไม่ได้ ตำแหน่งของโฉนดที่ดินแต่ละแปลงที่ออกให้สามารถหาตำแหน่งที่ตั้งของที่ดินได้แน่นอน เพราะมีการยึดโยงกับระวางได้ ซึ่งระวางดังกล่าวสร้างจากศูนย์กำเนิด ปัจจุบันศูนย์กำเนิดของระวางที่ใช้ยังมี 29 ศูนย์ เช่น ที่กรุงเทพมหานครใช้ศูนย์กำเนิดที่ภูเขาทองที่จังหวัดนครปฐม ใช้พระปฐมเจดีย์เป็นศูนย์กำเนิดที่เชียงใหม่ใช้ยอดเจดีย์ของวัดกุฎีเต้าเป็นต้น แต่ปัจจุบันกรมที่ดินได้นำระวางแผนที่ระบบพิกัดจาก U.T.M. ซึ่งหาตำแหน่งโดยระบบสากลมาใช้และระบบศูนย์กำเนิดจะเริ่มหมดไป

9. โฉนดแผนที่ ออกตามประกาศออกโฉนดที่ดิน ร.ศ.120 (พ.ศ.2445) ซึ่งโฉนดที่ดินฉบับแรกออกที่อำเภอบ้านแพง อำเภอพระราชวัง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันคืออำเภอบางปะอิน ต่อมาได้ออกเป็นพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ร.ศ.127 (พ.ศ.2452) เหตุที่เรียกโฉนดแผนที่ เพราะโฉนดที่ออกมีแผนที่ด้วย ซึ่งแตกต่างจากโฉนดที่แบบเดิมซึ่งไม่มีแผนที่ เช่น โฉนดสวน โฉนดป่า (เพื่อประโยชน์ในการเก็บภาษี) วิธีการออกโฉนดแผนที่เหมือนกับการออกโฉนดที่ดินทุกประการ หรือจะกล่าวว่าโฉนดแผนที่คือโฉนดที่ดินก็ไม่ผิด

10. โฉนดตราจอง ออกตามพระราชบัญญัติออกตราจองชั่วคราว ร.ศ. 121 (พ.ศ.2446) ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็น พระราชบัญญัติออกโฉนดตราจอง ร.ศ.124 (พ.ศ.2449) จะออกใหม่เฉพาะออกเนื่องจากการแบ่งแยกโฉนดตราจองเดิม แต่ปัจจุบันกรมที่ดินไม่ได้พิมพ์แบบพิมพ์โฉนดตราจองแล้วจึงให้นำแบบพิมพ์โฉนดที่ดินมาใช้แทนแล้วประทับตราว่า “โฉนดตราจอง” โฉนดตราจองเป็นหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิเช่นเดียวกับโฉนดที่ดิน จึงจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับโฉนดที่ดิน

11. ตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว ออกตราพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2479 ออกได้ทั่ว ๆ ไปไม่จำกัดพื้นที่ เช่น โฉนดตราจอง เดิมได้มีการออกตราจองที่เป็นใบอนุญาตเจ้าพนักงานที่ดินเป็นผู้ออกเมื่อทำประโยชน์เสร็จแล้ว เจ้าพนักงานที่ดินจะออกตราจอง “ได้ทำประโยชน์แล้ว” ให้ ปัจจุบันไม่มีออก (เพราะ พ.ร.บ. ออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2479 ถูกยกเลิก โดย พ.ร.บ. ให้

ใช้ประมวลกฎหมายที่ดินพิมพ์ตราจองฯ แล้ว จึงให้นำแบบพิมพ์โฉนดที่ดินมาใช้แทนแล้วประทับตราว่า “ตราจอง” เป็นหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์เช่นเดียวกับโฉนดที่ดินจึงจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับโฉนดที่ดิน

12. เอกสารสิทธิที่ราชการออกให้ หนังสือทั้ง 4 ประเภทนี้ ไม่ใช่หนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ผู้ที่มีแบบ ก.ส.น.5 หรือ น.ค.3 หรือ จะต้องไปขอออกหนังสือรับรองทำประโยชน์หรือโฉนดที่ดิน แล้วแต่กรณีซึ่งเมื่อออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินดังกล่าวแล้วจะต้องห้ามโอน 5 ปี รายละเอียด ดังนี้

- ก.ส.น.5 เป็นหนังสือแสดงการทำประโยชน์ ซึ่งออกให้ในนิคมสหกรณ์ตาม พ.ร.บ. จัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 การได้สิทธิในที่ดินของสมาชิกนิคมสหกรณ์ การจัดการที่ดินลักษณะนี้ กฎหมายมุ่งที่จะให้สมาชิกนิคมสหกรณ์ผู้ได้รับการจัดสรรที่ดินที่ได้รับกรรมสิทธิ์ที่ดิน (โฉนดที่ดินหรือตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว) หรือสิทธิครอบครอง (น.ส.3) เมื่อสมาชิกนิคมสหกรณ์นั้น ๆ ปฏิบัติตามกฎหมายไว้ คือ

- เมื่อสมาชิกนิคมสหกรณ์ได้ทำประโยชน์ที่ดินแล้ว
- เป็นสมาชิกนิคมสหกรณ์มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
- ชำระเงินค่าช่วยทุนรัฐบาลเรียบร้อยแล้ว
- ชำระหนี้เกี่ยวกับกิจการของนิคมให้แก่ทางราชการเรียบร้อยแล้ว

สมาชิกนิคมสหกรณ์ที่ปฏิบัติครบตามหลักเกณฑ์ ทั้ง 4 ข้อ ดังกล่าว กรมส่งเสริมสหกรณ์จะออกหนังสือแสดงการทำประโยชน์ให้แก่สมาชิกนิคมสหกรณ์นั้น ๆ เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการที่ดินเป็นสมาชิกอยู่เมื่อได้รับอนุญาตแล้วสมาชิกนิคมสหกรณ์ผู้นั้นสามารถนำหลักฐานดังกล่าวไปออกโฉนดที่ดินหรือ น.ส.3 ผู้ได้มาซึ่งที่ดินจะโอนที่ดินไปให้ผู้อื่นไม่ได้ นอกจากตกทอดทางมรดกหรือโอนไปยังสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกอยู่ และภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ที่ดินนั้นไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีด้วย

- น.ค. 3 เป็นหนังสือแสดงการทำประโยชน์ ซึ่งออกให้ในนิคมสร้างตนเอง ตาม พ.ร.บ. จัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 การได้สิทธิในที่ดินของสมาชิกนิคมสร้างตนเอง เมื่อสมาชิกได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข คือ

- ต้องเป็นสมาชิกนิคมสร้างตนเองมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
- ต้องไม่มีหนี้สินที่เกี่ยวกับกิจการนิคม
- ชำระเงินค่าช่วยทุนรัฐบาลเรียบร้อยแล้ว
- ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ในที่ดินตามมาตรา 8 ตาม พ.ร.บ. จัดที่ดินเพื่อ

การครองชีพ พ.ศ.2511 สมาชิกสหกรณ์จะออกหนังสือการทำประโยชน์ให้แก่สมาชิกนิคมสร้างตนเอง

- สทก. เป็นหนังสือสิทธิทำกินในเขตป่าไม้ ซึ่งทางกรมป่าไม้เป็นผู้ออกให้กรมป่าไม้ได้เริ่มดำเนินการให้สิทธิทำกิน (สทก.) ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ มานับตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 ต่อมาปี พ.ศ.2528 รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2528 กำหนดให้มีมาตรา 16 ทวิ และมาตรา 16 ตรียขึ้นเพื่อช่วยเหลือราษฎรที่มีความจำเป็นในการครองชีพ สามารถเข้าทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้โดยไม่เดือนร้อนและโดยมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งซึ่งความตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นการรับรองว่าสิทธิทำกิน (สทก.) ในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้มอบให้กับราษฎรนั้นเป็นไปตามกฎหมาย

การออกหนังสือ สทก.

- การที่จะให้ “สทก.” ในเขตป่าสงวนแห่งชาติใด ๆ กรมป่าไม้จะต้องส่งเจ้าหน้าที่ออกไปเดินสำรวจในเขตป่าสงวนแห่งชาตินั้นๆ ว่ามีพื้นที่บริเวณใดที่ยังคงมีสภาพป่าดีอยู่ มีพื้นที่ใดที่ควรสงวนรักษาไว้มีพื้นที่ที่หมดสภาพป่าไปแล้วเป็นสภาพที่มีลักษณะเสื่อมโทรมจำนวนเท่าใด จัดทำแผนที่รายงานต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ลงนามประกาศกำหนดให้บริเวณพื้นที่ที่สภาพเสื่อมโทรมดังกล่าวให้เป็น “เขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ” แล้วกรมป่าไม้จะส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสำรวจสภาพพื้นที่เพื่อพิจารณาให้สิทธิทำกินต่อไป

- เมื่อกรมป่าไม้กำหนดที่จะทำการสำรวจสภาพพื้นที่ในเขตป่าใด
- ประชาสัมพันธ์อันตหมายราษฎรพื้นที่มาประชุมฟังคำชี้แจงถึงหลักเกณฑ์ต่างๆ
- ให้ราษฎรผู้ครอบครองที่ดินในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ยื่นคำขอมิสิทธิทำกิน ตามเวลากำหนด โดยต้องนำบัตรประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านไปเป็นหลักฐานด้วย
- เจ้าหน้าที่นัดหมายราษฎรผู้ยื่นคำขอแต่ละรายมานำสำรวจการถือครอบและตรวจสอบสภาพพื้นที่ หากถูกต้องตามหลักเกณฑ์และข้อกำหนด ก็จะดำเนินการรังวัดขอบเขตแปลงที่ดินพร้อมกับผังหลักเขตแสดงแนวแปลงที่ดิน
- หนังสือ “สทก.” ที่มอบให้ราษฎรจะลงนามอนุญาตโดยผู้ว่าราชการจังหวัดท้องที่ที่ป่าสงวนแห่งชาตินั้นตั้งอยู่ มีลักษณะดังนี้

แบบที่ 1 เรียกว่า “หนังสืออนุญาตให้ทำประโยชน์ และอยู่อาศัยภายในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ” หรือแบบ สทก.1ก. เป็นหนังสืออนุญาตให้ครั้งแรก มีอายุการอนุญาต 5 ปี ขนาดเนื้อที่อนุญาตให้ตามที่ครอบครองอยู่จริง แต่ไม่เกิน 20 ไร่ ต่อครอบครัว ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมหนังสืออนุญาตเมื่อครบกำหนดการอนุญาตให้ครั้งแรก จะเปลี่ยนหนังสืออนุญาตตามแบบ สทก.2 ก

แบบที่ 2 แบบ สทก.2 ก ออกให้สำหรับผู้ที่ได้รับ สทก.1 ก มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และปฏิบัติถูกต้องตามเงื่อนไข กรมป่าไม้จะออกหนังสือฉบับนี้ให้เพื่อมีสิทธิทำกินในที่ดินเดิมต่อไปซึ่งไม่เกิน 20 ไร่ต่อครอบครัว (โดยจะเรียกเก็บหนังสือ สทก.1 ก ด้วย) มีอายุการอนุญาต 5 ปี และต้องชำระค่าธรรมเนียมหนังสืออนุญาตให้อัตราไร่ละ 20 บาท (ต่อหนึ่งคราวการอนุญาต) เมื่อครบกำหนดจะมีการพิจารณาต่ออายุให้

แบบที่ 3 เรียกว่า “หนังสืออนุญาตให้ทำการปลูกป่าหรือไม้ยืนต้นภายในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ” หรือ แบบ สทก.1 ข เป็นหนังสืออนุญาตที่ออกให้แก่ราษฎรผู้ที่ได้รับ สทก.1 ก หรือ สทก.2 ก ที่ครอบครองพื้นที่เกินกว่า 20 ไร่ และมีความประสงค์จะปลูกป่าหรือไม้ยืนต้นภายในเนื้อที่ไม่เกิน 35 ไร่ต่อครอบครัว มีอายุการอนุญาตคราวละ 10 ปี และจะต้องชำระค่าธรรมเนียมหนังสืออนุญาตให้อัตราไร่ละ 20 บาท ทั้งนี้ราษฎรจะต้องปลูกป่าหรือไม้ยืนต้นไม่น้อยกว่าไร่ละ 25 ต้น เมื่อครบกำหนดเวลาการอนุญาตจะสามารถต่ออายุได้

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้มีสิทธิทำกิน

- จะต้องเป็นป่าสงวนแห่งชาติที่มีลักษณะเป็นป่าสงวนแห่งชาติที่มีลักษณะเป็นป่าเสื่อมโทรมที่กรมป่าไม้ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาสำรวจพิสูจน์แล้ว
- เป็นพื้นที่ที่ได้ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยอยู่แล้ว
- ไม่อยู่ในพื้นที่ป่าที่มีสภาพเป็น ดันน้ำลำธาร ภูเขาสูงชัน หรือมีสภาพที่ควรรักษาไว้
- ไม่เป็นป่าชายเลน
- ไม่เป็นพื้นที่ป่าที่ในการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการป่าไม้

- ไม่เป็นบริเวณที่มีทิวทัศน์สวยงามอันควรรักษาไว้
- ไม่เป็นพื้นที่ซึ่งได้ทำการปลูกสร้างสวนป่า หรือได้รับอนุมัติโครงการสำหรับ

ปลูกป่าระยะ 5 ปี ไว้แล้ว

คุณสมบัติของผู้ขออนุญาตมีสิทธิทำกิน

- เป็นบุคลลธรรมดา (ไม่ใช่นิติบุคคล)
- บรรลุนิติภาวะแล้ว และเป็นหัวหน้าครอบครัว
- เป็นผู้ที่ได้ประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ที่ขอมิสิทธิทำกินอยู่แล้วสิทธิ
- สามารถอยู่อาศัยและทำกินต่อไปในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยถูกต้อง

ตามกฎหมาย

- สิทธิทำกินตกทอดไปถึงทายาทได้
- สามารถขออนุญาตทำไม้ที่ได้ปลูกขึ้นภายในที่ดินที่ได้รับอนุญาต (ตามแบบ

สทก.1 ก หรือ สทก.2 ก หรือ สทก.1 ข) เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยไม่ต้องชำระค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่า

- สามารถขอรับการสนับสนุนเงินทุน ในรูปของสินเชื่อ เพื่อพัฒนาการเกษตรได้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ตามโครงการที่กรมป่าไม้ และ ธ.ก.ส. จัดทำขึ้น

หน้าที่

ผู้ที่ได้รับ สทก. ต้องปฏิบัติหน้าที่ คือ ข้อกำหนดเป็นเงื่อนไขของหนังสืออนุญาตแบบต่าง ๆ ซึ่งปรากฏหลังของหนังสืออนุญาตแบบต่าง ๆ สำคัญคือ

- จะต้องทำประโยชน์ในที่ดินที่ได้รับจาก สทก. ตามวัตถุประสงค์ ที่ขอไว้ตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่กำหนด และจะให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลในครอบครัว เข้าทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวมิได้

- ห้ามซื้อ-ขายที่ดิน สทก.
- ห้ามละทิ้งไม่ทำประโยชน์ หรือไม่อยู่อาศัยในที่ดินที่ได้รับ สทก.
- ห้ามบุกรุกแผ้วถางป่าในบริเวณติดต่อใกล้เคียง
- ให้ความร่วมมือพนักงานเจ้าหน้าที่ มาขอตรวจสอบการปฏิบัติตามเงื่อนไข

หนังสืออนุญาต สทก. หากไม่ปฏิบัติตาม “หน้าที่” หรือ ทำผิด “เงื่อนไข” จะถูกเพิกถอน “สิทธิทำกิน” โดยจะฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในกรณีใด ๆ ก็ได้

การดำเนินการในปัจจุบัน

ปัจจุบันกรมป่าไม้ไม่ได้มีการออก สทก. เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งเกษตรกรที่ไม่มีที่ทำกิน จะหันไปขอเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. แทน แต่สำหรับผู้ที่ได้รับสิทธิ สทก. แต่เดิมอยู่แล้วยังคงมีสิทธิอยู่ตามเดิม

ความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง : พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่างมีพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการกำหนดสิทธิการได้มาของกรรมสิทธิ์ที่ดิน การดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน การนำที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินไปจัดเพื่อประชาชนได้มีที่ดินทำกินหรืออยู่อาศัยนั้น สามารถช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อยให้มีพื้นที่ในการอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ โดยการได้มากรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งเกี่ยวข้องกับการเข้าถือครอบครองที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมาย

8.2.2 พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2562 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ.2562 และมีผลให้ใช้บังคับเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562 โดยเหตุผลในการประกาศใช้ พ.ร.บ.ฉบับนี้ คือ โดยที่ พ.ร.บ. ที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน มีบทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งทำให้การบริหารจัดการที่ราชพัสดุไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร และขาดความคล่องตัวในการจัดหาประโยชน์ที่ราชพัสดุ ประกอบกับไม่มีหน่วยงานใดทำหน้าที่ในการปกครอง ดูแล และบำรุงรักษาที่ดินที่สงวนหรือหวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะหรือที่ดินที่สงวนหรือหวงห้ามไว้ เพื่อประโยชน์ของทางราชการตามกฎหมายทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินดังกล่าว และยังขาดหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการที่ราชพัสดุนอกราชอาณาจักรและทรัพย์สินนอกราชอาณาจักร สมควรปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการบริหารจัดการที่ราชพัสดุให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายของรัฐบาล โดยกรณีจำเป็นที่ต้องให้มีคณะกรรมการที่ราชพัสดุ เพื่อกำหนดหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ราชพัสดุ เพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทางราชการ รวมทั้งกำหนดโทษอาญาสำหรับกรณีที่มีการบุกรุกที่ราชพัสดุ เพื่อเป็นการรักษาที่ดินของรัฐไว้เพื่อใช้ประโยชน์ของทางราชการต่อไปจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“ส่วนราชการ” หมายความว่า ส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญหรือศาล หรือองค์การยุติธรรมหรือรัฐสภา

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า รัฐวิสาหกิจ องค์กรของรัฐ องค์กรมหาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานในกำกับของรัฐหรือหน่วยงานอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง แต่ไม่รวมถึงส่วนราชการ

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการที่ราชพัสดุ

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงและระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงและระเบียบนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา 6 ที่ราชพัสดุ ได้แก่

1. อสังหาริมทรัพย์อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิด
2. ที่ดินที่สงวนหรือหวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ
3. ที่ดินที่สงวนหรือหวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ของทางราชการตามกฎหมาย

มาตรา 7 อสังหาริมทรัพย์ดังต่อไปนี้ ไม่เป็นที่ราชพัสดุ

1. ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน แต่ไม่รวมถึงที่ดินรกร้างว่างเปล่าที่สงวนหรือหวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะหรือเพื่อประโยชน์ของทางราชการตามกฎหมาย

2. อสังหาริมทรัพย์อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้หรือสงวนไว้ เพื่อประโยชน์ของพลเมืองใช้ร่วมกัน

3. อสังหาริมทรัพย์ของรัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. อสังหาริมทรัพย์ขององค์การมหาชน ซึ่งได้มาโดยมีผู้ทูลให้หรือโดยการซื้อหรือแลกเปลี่ยนจากรายได้หรือทรัพย์สินขององค์การมหาชนนั้น โดยไม่ได้ใช้เงินงบประมาณแผ่นดินหรือเงินอุดหนุนจากรัฐบาล

5. อสังหาริมทรัพย์ของสถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งได้มาโดยมีผู้ทูลให้หรือโดยการซื้อหรือแลกเปลี่ยนจากรายได้หรือทรัพย์สินของสถานศึกษานั้น โดยไม่ได้ใช้เงินงบประมาณแผ่นดินหรือเงินอุดหนุนจากรัฐบาล

6. อสังหาริมทรัพย์ของหน่วยงานของรัฐที่มีกฎหมายจัดตั้ง ซึ่งได้มาโดยมีผู้ทูลให้หรือโดยการซื้อหรือแลกเปลี่ยนจากรายได้หรือทรัพย์สินของหน่วยงานของรัฐนั้น โดยไม่ได้ใช้เงินงบประมาณแผ่นดินหรือเงินอุดหนุนจากรัฐบาล

7. อสังหาริมทรัพย์ที่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติยกเว้นไว้ไม่ให้ถือเป็นที่ราชพัสดุ

มาตรา 8 ให้กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดุให้กรมธนารักษ์มีหน้าที่ในการปกครองดูแลและบำรุงรักษาที่ราชพัสดุ ส่วนการใช้และการจัดหาประโยชน์ให้เป็นไปตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 20 ส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งใช้ที่ราชพัสดุมีหน้าที่ใช้ที่ราชพัสดุให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และความตกลงที่ทำไว้กับกรมธนารักษ์ และมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วย

1. ดูแลและบำรุงรักษาที่ราชพัสดุให้คงอยู่ในสภาพที่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์อยู่เสมอและระมัดระวังมิให้เกิดการบุกรุกหรือความเสียหายใด ๆ แก่ที่ราชพัสดุ

2. จัดทำรายงานเกี่ยวกับการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา และใช้ที่ราชพัสดุเสนอต่อกรมธนารักษ์ ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 21 ในกรณีที่มีการใช้ รื้อถอน หรือดัดแปลงที่ราชพัสดุ หรือกระทำการใดๆ อันมีผลกระทบต่อสาระสำคัญหรือสถานะของที่ราชพัสดุโดยยังเป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์เดิม ให้ส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแจ้งกรมธนารักษ์ทราบเพื่อแก้ไขรายการทะเบียนที่ราชพัสดุให้ถูกต้อง

ในกรณีที่ส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การใช้ที่ราชพัสดุให้แจ้งและขอทำความตกลงกับกรมธนารักษ์ใหม่

มาตรา 22 ให้กรมธนารักษ์เรียกคืนที่ราชพัสดุจากส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1. เลิกใช้ที่ราชพัสดุ

2. ครอบครองที่ราชพัสดุโดยมิได้รับอนุญาต

3. ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามมาตรา 20 หรือมาตรา 21

4. ไม่ใช้ที่ราชพัสดุภายในระยะเวลาสามปีนับแต่วันที่ทำความตกลงกับกรมธนารักษ์ กรณีตาม 1. ให้กรมธนารักษ์แจ้งให้ส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามหน้าที่ให้ถูกต้องภายในระยะเวลาอันสมควรก่อน ส่วนกรณีตาม 3. ให้กรมธนารักษ์แจ้งให้ส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชี้แจงเหตุผลที่ไม่ใช้ที่ราชพัสดุภายในระยะเวลาที่กรมธนารักษ์กำหนดเมื่อกรมธนารักษ์ได้เรียกคืนที่ราชพัสดุแล้ว แต่ส่วน

ราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่ส่งคืนที่ราชพัสดุภายในระยะเวลาที่กรมธนารักษ์กำหนด ให้กรมธนารักษ์เสนอให้คณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป

มาตรา 25 การจัดหาประโยชน์ที่ราชพัสดุต้องเป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทางราชการและให้กระทำได้เพื่อการดังต่อไปนี้

1. การสนับสนุนการดำเนินการกิจของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ
2. การสาธารณประโยชน์หรือสาธารณกุศล การสงเคราะห์ข้าราชการ หรือสวัสดิการของข้าราชการ
3. กิจการอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 45 ผู้ใดเข้าไปในที่ราชพัสดุเพื่อยึดถือหรือครอบครองทั้งหมดหรือแต่บางส่วน โดยไม่มีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าไปกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนการใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุ โดยปกติสุขหรือทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายหรือทำให้เสื่อมสภาพแก่ที่ราชพัสดุ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่มีคำพิพากษาว่าผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรานี้ ศาลมีอำนาจสั่งในคำพิพากษาให้ผู้กระทำความผิด คนงาน ผู้รับจ้าง ผู้แทน และบริวารของผู้กระทำความผิดออกไปจากที่ราชพัสดุนั้นด้วย

บรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดดังกล่าว ให้ริบเสียทั้งสิ้น โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นของผู้กระทำความผิดหรือมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือไม่

ความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง : พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง มีการปลูกสร้างอาคารที่เติบโตเพื่อรองรับการพัฒนา ซึ่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการบริหารจัดการที่ราชพัสดุให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายของรัฐบาล เพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทางราชการ รวมทั้งกำหนดโทษอาญาสำหรับกรณีที่มีการบุกรุกที่ราชพัสดุ

9. มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง

จากการทบทวนสภาพปัญหาของพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง ที่ปรึกษาเสนอให้มีการกำหนด มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง เพื่อให้กรมทรัพยากรน้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาดำเนินการ ประกอบด้วย

- 1) การป้องกันและคุ้มครองการทำลายพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 2) การลดการขาดแคลนน้ำ
- 3) การบรรเทาอุทกภัย
- 4) การลดน้ำเสียจากแหล่งกำเนิด
- 5) การเฝ้าระวัง และติดตามชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกราน
- 6) การส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 7) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำให้เหมาะสม
- 8) สนับสนุนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำ

รายละเอียดของมาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง แสดงดัง

ตารางที่ 9-1

ตารางที่ 9-1 มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง

มาตรการ	แนวทางการดำเนินงาน	วิธีการดำเนินงาน	พื้นที่ดำเนินการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1. ป้องกันและคุ้มครองการทำลายพื้นที่ชุ่มน้ำ	1.1 กำหนดขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำให้ชัดเจน และสอดคล้องกับมติ ครม. 3 พ.ย. 2552	(1) สํารวจพื้นที่ กำหนดขอบเขตและจัดทำแนวเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยแบ่งออกเป็น 3 โซน ได้แก่ - เขตอนุรักษ์ (Core Zone) - เขตกันชน (Buffer Zone) - เขตพัฒนา (Transition Zone) (2) กำหนดแนวทางในการดำเนินงานในแต่ละโซนให้ชัดเจน (3) ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรับทราบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (Ramsar Site) และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมทรัพยากรน้ำ - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
	1.2 สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น / ชุมชน ในการคุ้มครองความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำ	(1) เพิ่มบทบาท หน้าที่ ศักยภาพและงบประมาณสำหรับเจ้าหน้าที่ หน่วยงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการควบคุมดูแลและรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำ (2) สนับสนุนให้หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด รวมทั้งออกข้อกำหนด ข้อบังคับท้องถิ่น และการบังคับใช้ข้อกำหนด เพื่อป้องกันการบุกรุก และควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์ (3) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน รักษากฎหมายและป้องกันการบุกรุกพื้นที่แหล่งน้ำสาธารณะ (4) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินการใด ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศแหล่งน้ำ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (Ramsar Site) และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมทรัพยากรน้ำ - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 9-1 มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (ต่อ)

มาตรการ	แนวทางการดำเนินงาน	วิธีการดำเนินงาน	พื้นที่ดำเนินการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		(5) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และวิถีชีวิตชุมชนโดยรอบแหล่งน้ำ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (Ramsar Site) และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมทรัพยากรน้ำ - สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครพนม
		(6) คุ้มครองทรัพยากรชีวภาพ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่แหล่งน้ำสาธารณะ		
		(7) ส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ เช่น ค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม การฝึกอบรมการใช้เครื่องมือตรวจวัดคุณภาพน้ำอย่างง่าย	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมทรัพยากรน้ำ - สถาบันการศึกษาในพื้นที่
	1.3 อนุรักษ์ สงวน และรักษาระบบนิเวศทางน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ ของพืชพรรณ สัตว์น้ำ และสัตว์บก	(8) พัฒนาพื้นที่ว่าง และพื้นที่สาธารณะริมน้ำ โดยปรับสภาพภูมิทัศน์ให้เป็นพื้นที่สีเขียว และแหล่งพักผ่อนของชุมชน	พื้นที่ว่าง และพื้นที่สาธารณะริมน้ำ ในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมโยธาธิการและผังเมือง
		(1) ศึกษา สํารวจ และวิเคราะห์ สถานภาพระบบนิเวศแหล่งน้ำ เพื่อให้ทราบถึงคุณค่า ความสำคัญ และภัยคุกคามที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรม	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (Ramsar Site) และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมทรัพยากรน้ำ
		(2) สงวน รักษาแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ พืชอาศัย และแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ		
		(3) ฟื้นฟู ปรับปรุง และรักษาคุณภาพน้ำให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ		
		(4) เพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำ และปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ เพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมประมง

ตารางที่ 9-1 มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (ต่อ)

มาตรการ	แนวทางการดำเนินงาน	วิธีการดำเนินงาน	พื้นที่ดำเนินการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	1.4 เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศทางน้ำ อนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ สร้างความชุ่มชื้นและเสถียรภาพของน้ำท่า	(1) ปรับปรุงลำน้ำสาขา ในพื้นที่ Ramsar Site ให้เชื่อมต่อกับแม่นํ้าสงคราม	ลำน้ำสาขา ในพื้นที่ Ramsar Site	- กรมทรัพยากรน้ำ
		(2) กำหนดเขตทรัพยากรน้ำสาธารณะ เขตอนุรักษ์ เขตสงวน เขตเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมทรัพยากรน้ำ - กรมประมง
2. ลดการขาดแคลนน้ำ	2.1 เพิ่มศักยภาพการกักเก็บน้ำ กำจัดวัชพืช ลดการระเหยน้ำ และการซึมน้ำ	(1) ปรับปรุง แหล่งน้ำ เพื่อเพิ่มศักยภาพการกักเก็บน้ำ และเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู	อ่างเก็บน้ำ แก้มลิง และลำน้ำสาขา ในพื้นที่ Ramsar Site	- กรมทรัพยากรน้ำ
		(2) ปรับปรุงอาคารระบายน้ำและลำน้ำเพื่อเพิ่มปริมาณเก็บกักน้ำ และการเชื่อมโยงกับแม่นํ้าสงครามและแม่นํ้าโขง		
		(3) กำจัดวัชพืชน้ำ ปีละ 2 ครั้ง เพื่อลดการระเหยน้ำ และการตื้นเขิน	อ่างเก็บน้ำ แก้มลิง และลำน้ำสาขา ในพื้นที่ Ramsar Site	- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. บรรเทาอุทกภัย	2.2 เพิ่มประสิทธิภาพการกระจายน้ำ และใช้น้ำอย่างชาญฉลาด	(1) ก่อสร้างระบบท่อส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม	อ่างเก็บน้ำ แก้มลิง และลำน้ำสาขา ในพื้นที่ Ramsar Site	- กรมทรัพยากรน้ำ
	3.1 เพิ่มศักยภาพการกักเก็บน้ำ	(1) ปรับปรุง แหล่งน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อเพิ่มศักยภาพการกักเก็บน้ำ และบรรเทาอุทกภัย	อ่างเก็บน้ำ แก้มลิง และลำน้ำสาขา ในพื้นที่ Ramsar Site	- กรมทรัพยากรน้ำ
	3.2 เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ	(1) กำจัดวัชพืชน้ำ ปีละ 2 ครั้ง ในช่วงต้นฤดูฝน และปลายฤดูฝน เพื่อลดการกีดขวางทางน้ำ	อ่างเก็บน้ำ แก้มลิง และลำน้ำสาขา ในพื้นที่ Ramsar Site	- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
	3.3 ขุดลอก และกำจัดวัชพืชในแหล่งน้ำ เพื่อลดการตื้นเขินของแหล่งน้ำ	(1) ขุดลอกแหล่งน้ำโดยคำนึงถึงทิศทางการไหลของน้ำ เพื่อลดผลกระทบต่อนิเวศในแหล่งน้ำ	อ่างเก็บน้ำ แก้มลิง และลำน้ำสาขา ในพื้นที่ Ramsar Site	- กรมทรัพยากรน้ำ
		(2) กำจัดวัชพืชในแหล่งน้ำ เพื่อลดการตื้นเขินของแหล่งน้ำ	อ่างเก็บน้ำ แก้มลิง และลำน้ำสาขา ในพื้นที่ Ramsar Site	- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
		(3) ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ	อ่างเก็บน้ำ แก้มลิง และลำน้ำสาขา ในพื้นที่ Ramsar Site	- กรมโยธาธิการและผังเมือง

ตารางที่ 9-1 มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (ต่อ)

มาตรการ	แนวทางการดำเนินงาน	วิธีการดำเนินงาน	พื้นที่ดำเนินการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		(4) สร้างจิตสำนึกให้ชุมชน และประชาชน ร่วมกันกำจัดวัชพืชน้ำ จดเว้นการทิ้งขยะ และสิ่งปฏิกูลลงสู่แหล่งน้ำ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงคราม ตอนล่าง (Ramsar Site) และ พื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมทรัพยากรน้ำ - องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น - สถาบันการศึกษาในพื้นที่
4. อนุรักษ์ และป้องกันการ เสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำใน พื้นที่ชุ่มน้ำ	4.1 ลดมลพิษทางน้ำจากชุมชน อุตสาหกรรม นาข้าว และการ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำลงสู่พื้นที่ชุ่มน้ำ	(1) เผ่าระวัง ควบคุมมลพิษทางน้ำ จากโรงงาน อุตสาหกรรมบริเวณโดยรอบ	โรงงานอุตสาหกรรมบริเวณ โดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้า สงครามตอนล่าง (Ramsar Site) และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมควบคุมมลพิษ - สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดนครพนม
		(2) ลดการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในสวนผลไม้ พืชไร่ สวนผัก และนาข้าว	สวนผลไม้ พืชไร่ สวนผัก และ นาข้าวโดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้า สงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมควบคุมมลพิษ - สำนักงานเกษตรจังหวัด นครพนม
		(3) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีระบบบำบัด น้ำเสียชุมชน	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงคราม ตอนล่าง (Ramsar Site)	- องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น
		(4) สนับสนุนให้ร้านอาหารมีถังดักไขมัน จดทิ้ง เศษอาหารลงสู่แหล่งน้ำ	ร้านอาหาร และแพปลาโดยรอบ พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงคราม ตอนล่าง (Ramsar Site) และ พื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมควบคุมมลพิษ - องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น
	4.2 ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษ ลงสู่แหล่งน้ำ	(1) เพิ่มบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน การออกข้อกำหนด และการบังคับใช้ ข้อกำหนด เพื่อลดมลพิษลงสู่แหล่งน้ำ	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงคราม ตอนล่าง (Ramsar Site)	- กระทรวงมหาดไทย - องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น
		(2) ควบคุมการใช้ที่ดินและแหล่งกำเนิดมลพิษ เพื่อป้องกันมลพิษลงสู่แหล่งน้ำ	พื้นที่โดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้า สงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมโยธาธิการและ ผังเมือง - องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น

ตารางที่ 9-1 มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (ต่อ)

มาตรการ	แนวทางการดำเนินงาน	วิธีการดำเนินงาน	พื้นที่ดำเนินการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	4.3 ปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม ชุมชนโดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำ โดย การมีส่วนร่วมของชุมชน	(1) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมเฝ้าระวัง มลพิษทางน้ำ และร่วมฟื้นฟูแหล่งน้ำ (2) จัดทำแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้ มีระบบจัดการขยะและน้ำเสียชุมชน	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงคราม ตอนล่าง (Ramsar Site)	- องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น - สำนักงาน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจังหวัด นครพนม
5. ป้องกัน เฝ้าระวัง และติดตาม ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกราน	5.1 บริหารจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่น	(1) กำหนดหน่วยงานประสานงานกลาง ด้าน นโยบาย (2) จัดทำแผน และควบคุมการแพร่ระบาด/หรือ กำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่น โดยมีแผนจัดการ เฉพาะชนิดพันธุ์ และดำเนินการโดยด่วน	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงคราม ตอนล่าง (Ramsar Site) และ พื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมทรัพยากรน้ำ - กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช - กรมประมง - องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น
	5.2 ป้องกัน เฝ้าระวัง และติดตาม ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น	(1) สํารวจ/ตรวจสอบ/ติดตามการแพร่กระจาย ของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น หากพบว่ระบาดให้ ดำเนินการควบคุม/กำจัดจากพื้นที่ และแจ้ง หน่วยงานประสาน (2) ไม่นําเข้า/ครอบครอง/เพาะเลี้ยง/เพาะปลูก/ ขนส่ง หากเพื่อการศึกษาวิจัย ให้ขออนุญาต/ ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จัดทำ ทะเบียนการครอบครอง และหรือการนําเข้า ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นอื่นที่ไม่อยู่ในรายการ (3) ป้องกัน ควบคุมการแพร่ระบาด และกำจัด ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกรานในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงคราม ตอนล่าง (Ramsar Site) และ พื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมทรัพยากรน้ำ - กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช - กรมประมง - องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น

ตารางที่ 9-1 มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (ต่อ)

มาตรการ	แนวทางการดำเนินงาน	วิธีการดำเนินงาน	พื้นที่ดำเนินการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		(4) จัดทำแนวทางปฏิบัติ ควบคุม ป้องกัน และติดตามตรวจสอบชนิดพันธุ์ต่างถิ่นจากการนำเข้าโดยไม่เจตนา โดยเฉพาะจากการขนส่งและคมนาคม (5) จัดทำทะเบียนการครอบครอง และ/หรือการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นอื่นที่ไม่อยู่ในรายการ		
	5.3 สนับสนุนการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับชนิดพันธุ์ต่างถิ่น	(1) สนับสนุนการศึกษา วิจัยปัจจัยการแพร่ระบาด/การใช้ประโยชน์/ผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ (2) สนับสนุนการศึกษา วิจัย และการดำเนินการกำจัด ควบคุมโดยชีววิธีอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (Ramsar Site) และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมทรัพยากรน้ำ - กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช - กรมประมง - มหาวิทยาลัยนครพนม
	5.4 เผยแพร่ สร้างความตระหนัก และให้ความรู้ในเรื่องชนิดพันธุ์ต่างถิ่น	(1) สนับสนุนการจัดทำคู่มือ และเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับคู่มือทะเบียนชนิดพันธุ์ต่างถิ่น รุกราน สำหรับด้านตรวจพืช และด้านกักสัตว์ (2) เผยแพร่ความรู้และจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และสาธารณชน เกี่ยวกับทะเบียนชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกราน และผลกระทบจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกราน	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (Ramsar Site) และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบ	- กรมทรัพยากรน้ำ - กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
6. ส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี พื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น	6.1 พัฒนา และรื้อฟื้นวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ให้สมคุณค่าและเหมาะสม	(1) อนุรักษ์ พื้นฟู ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นในแหล่งน้ำ หรือบริเวณโดยรอบ โดยความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อเป็นฐานข้อมูลการบริหารจัดการพื้นที่ (2) จัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	พื้นที่โดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 9-1 มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (ต่อ)

มาตรการ	แนวทางการดำเนินงาน	วิธีการดำเนินงาน	พื้นที่ดำเนินการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
7. ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำให้เหมาะสม	7.1 ใช้ประโยชน์แหล่งน้ำอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม	(1) ประเมินปริมาณการกักเก็บน้ำ และปริมาณน้ำต้นทุน เพื่อกำหนดปริมาณน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ในแต่ละปี (2) จัดสรรน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ให้กระจายทั่วถึงทุกชุมชน (3) เน้นการใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภค บริโภค เป็นอันดับแรก รองลงมา ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและนันทนาการ ตามลำดับ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมทรัพยากรน้ำ - กรมชลประทาน - การประปาส่วนภูมิภาค
	7.2 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน	(1) ใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่เหมาะสม ไม่ทำลายสัตว์น้ำตัวเล็ก แหล่งอาหาร และที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ (2) ควรมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และปล่อยสัตว์น้ำวัยอ่อนลงสู่แหล่งน้ำ อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง (3) งดเว้นการจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- สำนักงานประมงจังหวัดนครพนม
8. การสนับสนุนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ	8.1 การเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรน้ำในการปฏิบัติการ	(1) เพิ่มอัตรากำลัง และสทวิชาของเจ้าหน้าที่ (2) พัฒนาและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ (3) สร้างองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์และพัฒนา	-	- กรมทรัพยากรน้ำ
	8.2 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ	(1) จัดทำแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมทรัพยากรน้ำ
	8.3 การติดตั้งอุปกรณ์หรือเครื่องมือเพื่อตรวจสอบแหล่งที่ก่อให้เกิดอันตราย หรือความเสียหายแก่พื้นที่ชุ่มน้ำ	(1) ส่งเสริมการติดตั้งอุปกรณ์หรือเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบแหล่งที่ก่อให้เกิดอันตราย หรือความเสียหายแก่พื้นที่ชุ่มน้ำ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมทรัพยากรน้ำ

ตารางที่ 9-1 มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (ต่อ)

มาตรการ	แนวทางการดำเนินงาน	วิธีการดำเนินงาน	พื้นที่ดำเนินการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	8.4 การจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศระบบแหล่งน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ และทรัพยากรน้ำสาธารณะ เพื่อการบริหารจัดการ (MIS/GIS)	(1) จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศระบบแหล่งน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ และทรัพยากรน้ำสาธารณะ เพื่อการบริหารจัดการ (MIS/GIS) (2) นำเข้าข้อมูล GIS/MIS พื้นที่ชุ่มน้ำ	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมทรัพยากรน้ำ
	8.5 การศึกษาและวิจัยด้านทรัพยากรน้ำสาธารณะ และพื้นที่ชุ่มน้ำ	(1) ศึกษาและวิจัยแนวทางการประเมินมูลค่าและบริการที่ได้รับจากทรัพยากรน้ำสาธารณะ (2) ศึกษาและวิจัยแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด (3) ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับยุทธศาสตร์ (SEA) ของพื้นที่ชุ่มน้ำและพื้นที่ต่อเนื่อง	พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง (Ramsar Site)	- กรมทรัพยากรน้ำ - มหาวิทยาลัยนครพนม

10. แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม

พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่างบริเวณที่ได้รับการประกาศเป็นแรมซาร์ไซด์ มีขอบเขตพื้นที่เริ่มตั้งแต่ปากนํ้าบ้านไชยบุรี ตำบลไชยบุรี อำเภอนาทอง ไปจนถึงบ้านปากยาม ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม มีความยาวทั้งสิ้น 92 กิโลเมตร มีอาณาบริเวณครอบคลุมเฉพาะส่วนที่เป็นตัวแม่นํ้าสงครามตอนล่าง และพื้นที่ป่าบุงป่าทามที่ติดกับสองฝั่งแม่นํ้ารวมพื้นที่ 34,381 ไร่ จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่นอกพื้นที่อนุรักษ์ กล่าวคือ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีได้เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่อนุรักษ์ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 นอกจากนี้ ยังไม่มีพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่เอกสารสิทธิ์ของราษฎร รวมทั้งพื้นที่การปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และพื้นที่สาธารณะตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่างที่ได้รับการประกาศเป็นแรมซาร์ไซด์นั้น เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่อยู่ในความรับผิดชอบของจังหวัดนครพนม โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในพื้นที่

การบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม ให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ทั้งนี้ จากการทบทวนเอกสารพบคำสั่งจังหวัดนครพนม ที่ 2933/2557 ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม ซึ่งมีหน้าที่ในการประสานความร่วมมือระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน เพื่อดำเนินกิจกรรมโครงการและจัดเตรียมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเสนอประกาศพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่างขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซด์ และคณะกรรมการชุดดังกล่าวได้มีคำสั่งจังหวัดนครพนม ลงวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2559 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง แบบบูรณาการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560 – 2564) โดยเมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบ และหน้าที่ของคณะกรรมการฯ และคณะทำงานฯ ชุดดังกล่าว พบว่า ได้รับแต่งตั้งขึ้นเพื่อผลักดันให้พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่างได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซด์ จึงเป็นการสมควรที่จะปรับปรุงคำสั่งทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าว เพื่อให้การบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

โดยที่ปรึกษาเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนมในฐานะหัวหน้าส่วนราชการที่เป็นผู้รับผิดชอบพื้นที่ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานอนุกรรมการทรัพยากรนํ้าจังหวัดนครพนม ตามคำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรนํ้าแห่งชาติที่ 18/2563 ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2563 และคำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรนํ้าแห่งชาติที่ 38/2565 ลงวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ใช้อำนาจตามคำสั่งดังกล่าวในการแต่งตั้ง “คณะทำงานบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม” เพื่อให้การบริหารจัดการ การฟื้นฟู การอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่างเป็นไปอย่างยั่งยืน และเหมาะสม และเพื่อให้เกิดการบูรณาการและขับเคลื่อน “แผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรนํ้าสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่างระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2568 – 2587)” ที่ได้จัดทำขึ้นภายใต้โครงการค่าใช้จ่ายในการศึกษา สํารวจทางกายภาพ และความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรนํ้าสาธารณะในพื้นที่แม่นํ้าสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม กรมทรัพยากรนํ้า แขวงพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

โดยเสนอ (ร่าง) องค์ประกอบ หน้าที่ และอำนาจ ของคณะกรรมการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ําสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม ดังนี้

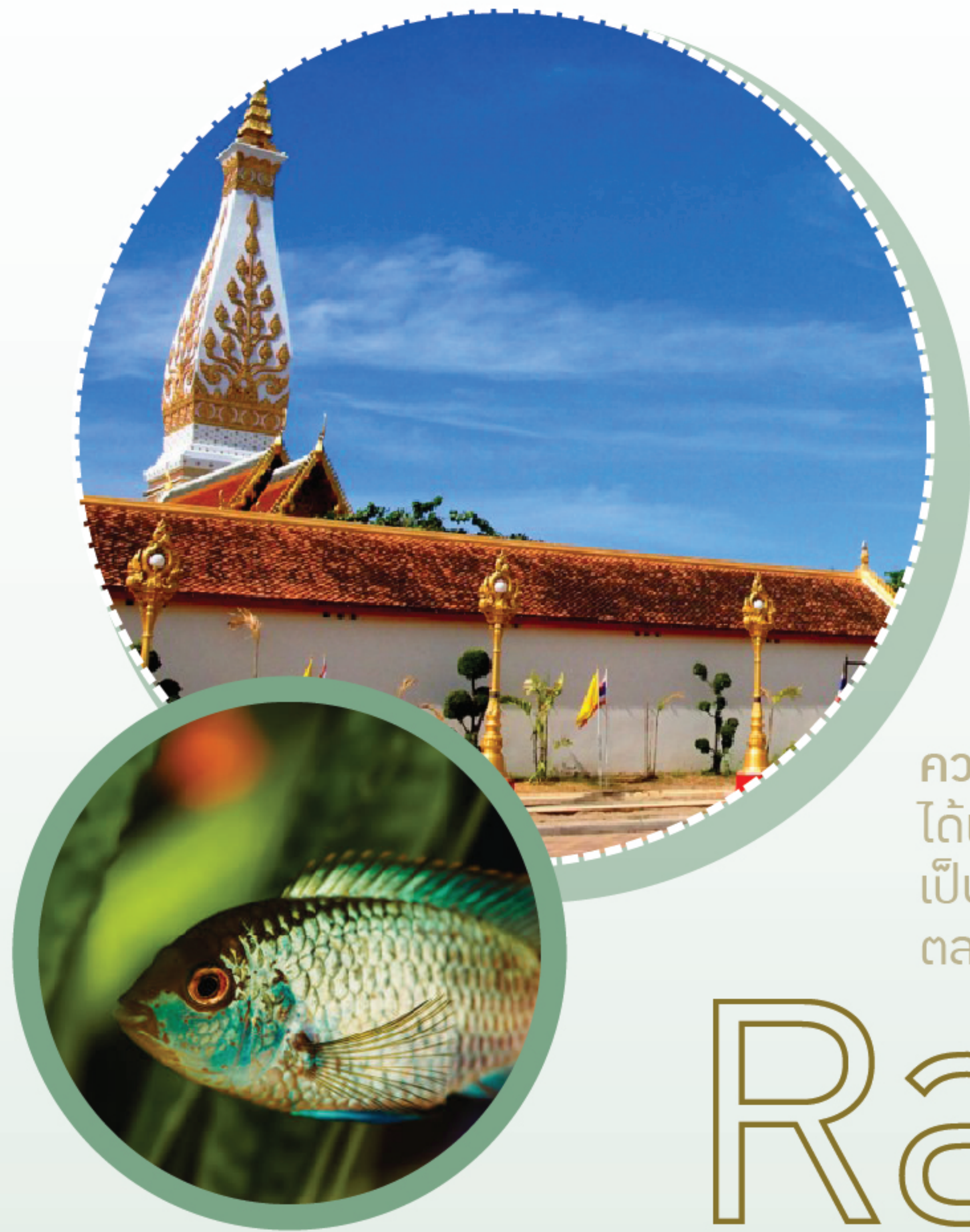
(ร่าง) องค์ประกอบ

1. ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม	ประธานคณะกรรมการ
2. รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม (ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดฯ มอบหมาย)	รองประธานคณะกรรมการ
3. โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนครพนม	คณะกรรมการ
4. ผู้อำนวยการโครงการชลประทานนครพนม	คณะกรรมการ
5. ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม	คณะกรรมการ
6. เกษตรจังหวัดนครพนม	คณะกรรมการ
7. ประมงจังหวัดนครพนม	คณะกรรมการ
8. ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม	คณะกรรมการ
9. ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครพนม	คณะกรรมการ
10. ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดนครพนม	คณะกรรมการ
11. ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 3	คณะกรรมการ
12. อธิการบดีมหาวิทยาลัยนครพนม	คณะกรรมการ
13. นายอำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
14. นายอำเภอท่าอุเทน	คณะกรรมการ
15. นายกเทศมนตรีตำบลหาดแพง อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
16. นายกเทศมนตรีตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
17. นายกเทศมนตรีตำบลบ้านข่า อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
18. นายกเทศมนตรีตำบลศรีสงคราม อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
19. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลศรีสงคราม อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
20. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
21. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน	คณะกรรมการ
22. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพนอม อำเภอท่าอุเทน	คณะกรรมการ
23. กำนันตำบลหาดแพง อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
24. กำนันตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
25. กำนันตำบลบ้านข่า อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
26. กำนันตำบลศรีสงคราม อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
27. กำนันตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม	คณะกรรมการ
28. กำนันตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน	คณะกรรมการ
29. กำนันตำบลพนอม อำเภอท่าอุเทน	คณะกรรมการ
30. นายกสมาคมพิทักษ์แม่น้ําสงครามตอนล่าง	คณะกรรมการ
31. ผู้แทนกลุ่มเครือข่ายประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำสงคราม	คณะกรรมการ
32. ผู้แทนกลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชังและอนุรักษ์ทรัพยากรประมง
บ้านหาดกวน	คณะกรรมการ
33. ผู้แทนองค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (WWF Thailand)	คณะกรรมการ

34. ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครพนม	คณะทำงานและเลขานุการ
35. ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำ (สนง.ทสจ.นพ.)	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
36. ผู้อำนวยการส่วนสิ่งแวดล้อม (สนง.ทสจ.นพ.)	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

(ร่าง) หน้าที่ และอำนาจ

- 1) บูรณาการ และขับเคลื่อนแผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำ
แม่นํ้าสงครามตอนล่างระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2568 – 2587)
- 2) ติดตาม ประเมินผล การดำเนินงานตาม แผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำ
สาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่างระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2568 – 2587)
- 3) ให้คำแนะนำ เสนอแนะการจัดการ การฟื้นฟู และการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงคราม
ตอนล่าง
- 4) ให้ความเห็นชอบ รับรองกฎระเบียบชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การฟื้นฟู และการ
อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่าง
- 5) ทบทวน และปรับปรุงแผนหลักการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะในพื้นที่ชุ่มน้ำ
แม่นํ้าสงครามตอนล่างระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2568 – 2587) ทุก ๆ 5 ปี หรือเมื่อพบว่าสถานการณ์ของ
พื้นที่ชุ่มน้ำแม่นํ้าสงครามตอนล่างเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน
- 6) ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่คณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัดนครพนม หรือประธาน
อนุกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัดนครพนมมอบหมาย

กรมทรัพยากรน้ำ แขวงพญาไท
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

Department of Water Resources

ความโดดเด่นและเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุ่มน้ำ ลุ่มแม่น้ำสงคราม คือ มีระบบนิเวศหายาก ได้แก่ ป่าบุ่งป่าทามผืนใหญ่ที่สำคัญในเชิงความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพันธุ์ปลาน้ำจืด แหล่งประมงพื้นบ้าน และความมั่นคงทางอาหารของคนในพื้นที่ ตลอดจนเป็นแหล่งอพยพเพื่อผสมพันธุ์วางไข่ของพันธุ์ปลาจากแม่น้ำโขงในช่วงฤดูน้ำหลาก

Ramsar site

บริษัท ฟลัดเวย์ จำกัด
Floodway Co., Ltd.

เลขที่ 33 ชั้น 3 ซอยสังคมสงเคราะห์ 16 ถนนสังคมสงเคราะห์
แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ 10230

โทรศัพท์ : 0-2539-2576 , 0-2539-2577 โทรสาร : 0-2539-2578

